

Prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje

Zibar, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:964125>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

PREDIKTORI UČESTALOSTI KLAĐENJA NA SPORTSKE DOGAĐAJE

Diplomski rad

Katarina Zibar

Mentor: izv. prof. dr. sc. Andrea Vranić

Zagreb, 2023.

IZJAVA

Pod punom moralnom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno te da u njemu nema kopiranih, prepisanih ili preuzetih dijelova teksta tuđih radova koji nisu propisno označeni kao citati s navedenim izvorom iz kojeg su preneseni.

U Zagrebu, 18. 1. 2023.

Katarina Zibar

SADRŽAJ

UVOD.....	1
Klađenje na sportske događaje.....	2
Teorijski pristup aspektima kontrole u kockanju.....	5
Kognitivne distorzije.....	6
Lokus kontrole.....	7
Mehanizmi suočavanja.....	9
Kognitivni stilovi.....	10
CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE.....	11
METODA.....	13
Sudionici.....	13
Instrumenti.....	13
Postupak.....	17
REZULTATI.....	18
Preliminarne analize.....	18
Rodne razlike u učestalosti klađenja na sportske događaje.....	18
Učestalost kockanja i samoprocjenjena razina problematičnog kockanja.....	20
Prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje.....	20
RASPRAVA.....	22
Metodološka ograničenja istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja.....	26
ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA.....	29
PRILOG A: Tablica faktorske analize Skale internalnosti, utjecaja moćnih drugih i slučaja.....	35
PRILOG B: Tablica interkorelacija.....	36
PRILOG C: Instrumenti korišteni u istraživanju.....	37

Prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje

Predictors of sports betting frequency

Katarina Zibar

Sažetak: Klađenje na sportske događaje vrsta je kockanja koja je sve zastupljenija u hrvatskom društvu. Alarmantni podaci u Republici Hrvatskoj ukazuju na velik broj građana koji sudjeluju u ovoj aktivnosti na mjesečnoj osnovi (17,4% muškaraca). Nažalost, trend je vidljiv i kod srednjoškolaca, od kojih se 72,9% barem jednom upustilo u neki oblik kockanja, a čak 12,9% ih pokazuje visoku razinu problematičnog kockanja. Svrha ovog istraživanja bila je ispitati kako neki prediktori (lokus kontrole, kognitivne distorzije, mehanizmi suočavanja i kognitivni stilovi) mogu predvidjeti učestalost klađenja na sportske događaje te je li učestalost klađenja na sportske događaje povezana s rodom i problematičnošću kockanja. Istraživanje je provedeno *online*, na prigodnom uzorku od 433 sudionika, u dobi od 16 do 71 godine. Rezultati multiple regresijske analize na muškom uzorku potvrđuju prethodna istraživanja o pozitivnoj povezanosti klađenja na sportske događaje i iluzije kontrole te negativnoj povezanosti klađenja na sportske događaje i suočavanja usmjerenog na problem. Povrh toga, potvrđena je i umjereno visoka pozitivna povezanost učestalosti klađenja i razine problematičnog kockanja. Rezultati ovog istraživanja mogu pomoći u ranoj identifikaciji pojedinaca podložnih rizičnom ponašanju te edukaciji i intervenciji kod adolescenata i odraslih u svrhu prevencije pojave ovisničkog ponašanja.

Ključne riječi: klađenje na sportske događaje, lokus kontrole, kognitivne distorzije, mehanizmi suočavanja, kognitivni stilovi

Abstract: Sports betting is a type of gambling that is becoming ever more prevalent in the Croatian society. The alarming data shows that a large percentage of Croats place bets on monthly basis (17,4% of men population). Unfortunately, this trend is visible with high school students as well, 72,9% of whom report to have placed a sport bet at least once in their life. A worrisome 12,9% of high school students show severe gambling problems. The aim of this research was to determine how some predictors (locus of control, cognitive distortions, coping mechanisms and cognitive styles) might affect the frequency of one's sports betting and whether the frequency of betting is related to gender and problem gambling severity. The research was conducted online, with a convenience sample of 433 participants, aged 16-71 years. The results of the hierarchical regression analysis on male sample confirm previously found positive correlations between the sports betting and the illusion of control, as well as the negative relation of sports betting and coping mechanisms directed towards problem-solving. On top of these results, a positive moderate correlation has been confirmed between the betting frequency and addiction to sports betting. These results could help in early identification of individuals susceptible to risky behaviors, as well as with the addiction-prevention interventions aimed at adolescents and adults.

Keywords: sports betting, locus of control, cognitive distortions, coping mechanisms, cognitive style

UVOD

Kockanje je moguće definirati kao aktivnost u kojoj dvije ili više strana riskiraju neku vrijednost (putem uloga), nadajući se pritom da će osvojiti nešto veću vrijednost (nagradu), a u kojoj dobitak i gubitak ovisi o ishodima događaja koji nisu poznati sudionicima u vrijeme oklade (Collins, 2003). Zakon o igrama na sreću (NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14) ovoj definiciji dodaje da okolnost koja odlučuje o dobitku ili gubitku ne smije biti nikome unaprijed poznata i mora biti takve naravi da na nju ne mogu utjecati ni priređivač niti igrači, odnosno ishodi su u najvećoj mjeri definirani slučajem ili nekim drugim neizvjesnim događajem. Isti Zakon igre na sreću u Republici Hrvatskoj dijeli na sljedeće kategorije: 1) lutrijske igre, 2) igre u casinima, 3) igre klađenja i 4) igre na sreću na automatima.

Kockanje je jedna od najstarijih ljudskih aktivnosti, čemu svjedoče zapisi i zakoni s područja Kine, Rima, Egipta te se spominje i u židovskom Talmudu, kršćanskoj Bibliji te islamskoj i budističkoj vjeri (Glimne, n. d.). Prema nekim zapisima kockanje datira još od 5000 godina p. n. e. (Koić i sur., 2009; prema Peroš, 2019). O širokoj pojavnosti kockanja u našoj davnoj prošlosti svjedoče artefakti vezani uz kockanje pronađeni u Egiptu koji datiraju iz 3000. godine p. n. e., dok je u atenskoj Akropoli pronađena ploča za igranje uklesana u stepenicu (Koić i sur., 2009; prema Dodig, 2013). Ova se aktivnost u raznim oblicima zadržala i do danas. U Republici Hrvatskoj je 2017. godine na reprezentativnom uzorku ispitana prevalencija igranja igara na sreću unutar posljednjih 12 mjeseci; kod osoba u dobi od 15 do 64 godine ona je iznosila 33,4%, pri čemu najčešće kockaju osobe u skupini između 25 i 34 godine (38,9%), a najrjeđe osobe u dobnoj skupini između 55 i 64 godine (27,8%) (Glavak Tkalić i sur., 2017). Također, prevalencija igranja igara na sreću bila je viša kod muškaraca (40%) nego kod žena (26,8%).

Osim što je jedna od najstarijih vrsta zabave, kockanje, odnosno ovisnost o kockanju, prvi je poremećaj koji je uključen kao bihevioralna ovisnost bez uporabe opijata u petom izdanju *Dijagnostičkog i statističkog priručnika za duševne poremećaje* (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013). Istraživanja ukazuju na komorbiditet problematičnog kockanja i brojnih psihičkih poremećaja. Neki od njih su: opsesivno-kompulzivni poremećaj, izbjegavajući, shizotipni, paranoidni i antisocijalni poremećaj ličnosti, a kockanje korelira i s impulzivnom kupnjom te impulzivnim seksualnim

ponašanjem (Black i Moyer, 1998). Kessler i sur. (2008) pronalaze povezanost problematičnog oblika kockanja s poremećajima vezanim uz anksioznost, raspoloženje, kontrolu impulsa i uporabu opojnih sredstava te navode da problematično kockanje može biti prediktor za generalni anksiozni poremećaj, post-traumatski stresni poremećaj i ovisnost o opijatima. Ljudi ovisni o kockanju često pokazuju simptome vidljive i kod drugih vrsta ovisnosti (npr. o drogama ili alkoholu): žudnju za kockanjem (Tavares i sur., 2005), simptome susprezanja (Wray i Dickerson, 1981) te toleranciju na dobitke i gubitke u kockanju (Griffiths, 1993).

Problematično kockanje s negativnim posljedicama i mogućim gubitkom kontrole na reprezentativnom je uzorku u Republici Hrvatskoj prisutno u 2,2% populacije (Glavak Tkalić i sur., 2017). Autori utvrđuju i sljedeće: 1) 82,9% tog uzorka čine muškarci, a 17,1% žene, 2) problematično je kockanje najzastupljenije kod osoba od 25 do 31 godine (31,1%), a najmanje zastupljeno kod ljudi u dobi od 55 do 64 godine (8,5%), 3) problematičnom kockanju su sklonije neoženjene/neudate osobe od onih u bračnim zajednicama (45,7% vs. 40%). Konačno, o umjerenom stupnju problema koji vodi do nekih negativnih posljedica izvještava 2,9% sudionika, a o niskom stupnju problema s malo ili bez negativnih posljedica 4,3% sudionika.

Klađenje na sportske događaje

Vrsta kockanja na koju je usmjereno ovo istraživanje je klađenje na sportske događaje. U Republici Hrvatskoj 9,5% odraslih ljudi izjavljuje da su se u posljednjih mjesec dana kladili na sportske događaje, što tu vrstu kockanja čini drugom najučestalijom, nakon lutrijskih igara koje je u posljednjih mjesec dana igralo 11% sudionika (Glavak Tkalić i sur., 2017). Kod klađenja na sportske događaje još je izraženija razlika u učestalosti sudjelovanja muškaraca i žena. Naime, 17,4% muškaraca izjavljuje da su se kladili u posljednjih mjesec dana, dok to čini samo 1,7% žena. Također se ponavlja najveća zastupljenost ovog klađenja u dobnoj skupini od 15 do 24 godine (15,6%), dok je ono najmanje zastupljeno u najstarijoj ispitivanoj dobnoj skupini između 55 i 64 godine (4,1%) (Glavak Tkalić i sur., 2017).

Problem klađenja na sportske događaje uočljiv je već i kod srednjoškolaca, što dodatno zabrinjava s obzirom na činjenicu da većini njih, zbog maloljetnosti, kockanje nije dopušteno ni u kojem obliku. U prilog ovim rezultatima govore i rezultati ispitivanja adolescentske populacije korištenjem *Kanadskog upitnika kockanja adolescenata (CAGI)* pri čemu je utvrđeno kako 90,1% djevojaka nema izraženih problema, 7,7% pokazuje nisku ili srednju razinu, a 2,1% visoku ozbiljnost problema (Dodig, 2013). S druge strane, 49% dječaka ne pokazuje postojanje problema, dok ih 27,2% pokazuje nisku do srednju, a čak 23,8% visoku razinu ozbiljnosti problema. Nešto noviji rezultati govore o visokoj prevalenciji, no nižoj razini problematičnog klađenja. Naime, čak 72,9% srednjoškolaca izjavljuje da se kockalo barem jednom u životu, dok ih 12,9% zadovoljava kriterije za visoku razinu problema povezanih s kockanjem (Ricijaš i sur., 2016). Uzmemo li u obzir i to da srednjoškolci izjavljuju da je klađenje na sportske rezultate najpopularnija igra na sreću među srednjoškolcima, postaje jasno da je od iznimne važnosti ispitati koji su to mehanizmi u podlozi učestalosti igranja i nastanka ovisnosti kako bi se moglo osmisliti i provoditi prikladne programe identificiranja takvih korisnika te osigurati pravovremenu i učinkovitu intervenciju.

Dosadašnja su istraživanja utvrdila nisku povezanost učestalosti klađenja na sportske događaje i percipirane razine problematičnog kockanja. Holtgraves (2008) utvrđuje da ta povezanost iznosi $r = 0,115$ ($p < 0,001$), a godinu kasnije navodi nešto veću povezanost ($r = 0,147$, $p < 0,01$; Holtgraves, 2009). U oba istraživanja su ispitane i povezanosti nekih drugih oblika kockanja i percipirane razine problematičnog kockanja te su kod klađenja na sportske događaje te korelacije među najvišima. Drugim riječima, što se ljudi češće klade na sportske događaje, to je veća vjerojatnost da će percipirati neke oblike problematičnog kockanja.

Koliko je klađenje na sportske događaje u današnje vrijeme prisutno svjedoči i podatak da je u 2016. godini u Republici Hrvatskoj djelovalo čak 4.099 prodajnih mjesta za igranje igara na sreću (Ricijaš i sur., 2016). Uz to, u današnje je vrijeme sve dostupnije klađenje putem Interneta što omogućava pristup klađenju javnosti široj od one koja smije ili može koristiti poslovnice. Naime, sudionici koji se klade na sportske događaje u čak 59,4% slučajeva to rade *online*, 21,9% njih kladi se u poslovnicama, a 18,7% izjavljuje da se podjednako često klade *online* i u poslovnicama (IPSOS, 2021).

Popularnosti klađenja svjedoči i rast dobiti priređivača igara na sreću u posljednjih pet godina. Naime, Super Sport d.o.o. i Hattrick-PSK d.o.o. 2016. su godine ostvarili dobit od 211, odnosno 50 milijuna kuna, a taj je iznos za Super Sport d.o.o. u kontinuiranom rastu do 2019. godine kada je iznosio 432 milijuna kuna. Sljedeće, 2020. godine, kada je proglašena pandemija uzrokovana COVID-19 virusom što je prouzročilo (privremeno) zatvaranje brojnih poslovnica, ostvarili su dobit od 383 milijuna kuna. Hattrick-PSK je, s druge strane, pad u dobiti osjetio 2019. godine (s 258 milijuna u 2018. na 156 milijuna u 2019.) te u prvoj pandemijskoj godini ostvaruje povećanje dobiti i zarađuje 241 milijun kuna nakon odbitka poreza (FINA, 2016; 2017; 2018; 2019; 2020; 2021). S obzirom na porast interesa za klađenje na sportske događaje, zabrinjavajući su nalazi koji govore o većem riziku razvoja problematičnog kockanja kod ljudi koji se klade na sportske događaje u odnosu na one koji se kockaju u drugim igrama na sreću zbog razlika u njihovim stavovima prema kockanju, osobinama ličnosti, kognitivnim stilovima, kognitivnim distorzijama i motivaciji za kockanje (Cooper i sur., 2021). Naime, autori izjavljuju da je razlika među osobama koje se upuštaju u različite vrste klađenja ili igara na sreću više kvantitativne nego kvalitativne prirode, odnosno korelacija između problematičnog kockanja i prediktora (stavovi o štetnosti kockanja, impulzivnost, vjerovanje u intuiciju i potreba za kognicijom te kognitivne distorzije iluzije kontrole te sreća/ustrajnost) je izraženija kod ljudi koji se klade na sport nego kod onih koji kockaju na druge načine.

Uzevši u obzir prevalenciju klađenja na sportske događaje u Republici Hrvatskoj, udio adolescenata koji pokazuju znakove problematičnog kockanja te ozbiljnost ovisnosti o kockanju i komorbiditet ove ovisnosti s drugim psihičkim poremećajima, potrebno je ispitati koji su to prediktori koji predviđaju sudjelovanje u klađenju na sportske događaje te razvijanje ovisnosti o kockanju u svrhu boljeg planiranja preventivnih programa, pravovremene detekcije te intervencije i liječenja problematičnog kockanja. Osim navedenih razloga koji su bili glavni motivator provedbe ovog istraživanja, dodatni poticaj za provedbu je i činjenica da neki od navedenih nalaza još nisu ispitani ili potvrđeni na hrvatskom uzorku, kao i manjak istraživanja koja su usmjerena na klađenje na sportske događaje kao posebnu vrstu kockanja.

Teorijski pristup aspektima kontrole u kockanju

Kontrola ponašanja je složen pojam u kontekstu kockanja, a može se promatrati na tri načina, kao: 1) osjećaj kontrole u situaciji odlučivanja hoće li osoba kockati te koliko će novca uložiti (Corless i Dickerson, 1989); 2) kognitivna distorzija, tj. iluzija kontrole, koja izaziva praznovjerna ponašanja i predstavlja (neuspješan) način zazivanja dobitnog ishoda kroz opetovano ponašanje (Langer, 1975; Langer i Roth, 1975; prema Moore i Ohtsuka, 1999) i 3) deklarativan (iracionalnan) razlog za nastavak kockanja, kako bi se, na primjer, vratili dugovi i tako uspostavila kontrola nad životom. Ovaj potonji vid kontrole uglavnom nalazimo u izjavama sudionika iz grupe kliničkih slučajeva ovisnosti. U okviru ovog rada bit će provjerena prva dva aspekta, odnosno kako lokus kontrole i kognitivne distorzije mogu doprinijeti razumijevanju sudjelovanja u klađenju na sportske događaje.

U kontekstu prvog spomenutog aspekta kontrole u kockanju, tj. osjećaja kontrole pri odluci o upuštanju u klađenje, Frank i Smith (1989) predlažu matricu predviđanja ponašanja koja se zasniva na dvije dimenzije: 1) stvarna mogućnost kontrole situacije i 2) vjerovanje u mogućnost kontrole situacije. Autori navode da osobe koje ne vjeruju da imaju kontrolu nad situacijom onda kada je zapravo imaju, karakterizira stanje naučene bespomoćnosti. Stoga oni percipiraju kako odluka hoće li kockati ili ne (i koliko će kockati) nije u njihovim rukama, što je osnova za pretpostavku o povezanosti vanjskog lokusa kontrole i visokorizičnog kockanja. Istraživanja općenito potvrđuju važnost vanjskog lokusa kontrole kao prediktora ovisničkog ponašanja (Gong i Zhu, 2019; Clarke, 2004; Moore i Ohtsuka, 1999). Upuštanje u klađenje mogu objasniti i principi instrumentalnog uvjetovanja (Skinner, 1953) prema kojima neposredna financijska nagrada u početku potkrepljuje kockanje. Unatoč jasnim pretpostavkama ovi nalazi nisu provjeravani u domeni prediktora sudjelovanja u kockanju i same učestalosti kockanja te će se ovo istraživanje usmjeriti na taj problem u kontekstu klađenja na sportske događaje.

S obzirom na drugi vid poimanja kontrole u kontekstu kockanja, kognitivnu distorziju, Clark (2010) navodi dva dominantna pristupa kockanju: *kognitivni pristup*, koji identificira brojna pogrešna uvjerenja i kognitivne distorzije kao uzrok precjenjivanja vjerojatnosti pobjede te *psihobiološki pristup* u okviru kojega se ispituju razlike između onih koji uopće ne kockaju i onih koji pokazuju znakove problematičnog kockanja.

Kognitivni pristup ističe kognitivne distorzije kao glavni pokretač i uzrok ponavljanja kockarskog ponašanja te on daje dobra objašnjenja prevalencije kockanja jer su netočna uvjerenja i percepcija nasumičnosti vidljivi i kod ljudi koji rijetko kockaju (Clark, 2010). Unatoč prisutnosti kognitivnih distorzija i kod ljudi koji ne kockaju često, kognitivni pristup predviđa pogoršanje kognitivnih distorzija kod ljudi koji često kockaju te njihovu češću uporabu u svrhu opravdanja (svakodnevnog) kockanja (Ladouceur i Walker, 1996; Walker 1992; Griffiths 1994; Baboushkin et al. 2001; Joukhador et al. 2003; prema Clark, 2010). Osim toga, ovaj pristup objašnjava i proces razvoja ovisnosti o kockanju, pretpostavljajući da ljudi koji su patološki ovisni o kockanju iskazuju više misli koje se daju klasificirati kao kognitivne distorzije, više u njih vjeruju ili u većoj mjeri koriste ta netočna uvjerenja kako bi opravdali nastavak kockanja (Walker, 1992; Griffiths, 1994; Baboushkin i sur., 2001; prema Clark, 2010). U okviru psihobiološkog pristupa, primjerice, utvrđene su neuralne razlike u aktivnosti dijelova mozga povezanih s emocionalnim doživljavanjem i nagrađivanjem, kao i promjene dopaminergičkih puteva između onih koji ne kockaju i onih koji su skloni problematičnom kockanju (Clark, 2010).

Kognitivne distorzije

Kognitivne distorzije predstavljaju iskrivljenja u postupku rezoniranja, primjerice minimiziranje, generalizaciju ili „crno-bijelo“ razmišljanje (Matina, 2013). Kognitivne distorzije se mogu podijeliti u tri kategorije: 1) netočno poimanje vjerojatnosti, 2) iluzija kontrole i 3) praznovjerje (Ladouceur, 2004). Ove distorzije predstavljaju ključni element kockarske patologije (Fortune i Goodie, 2012).

Toneatto i sur. (1997) nalaze povezanost većeg broja kognitivnih distorzija s učestalošću kockanja u igrama u kojima vještina predstavlja potencijalnu komponentu (npr. kartaške igre i klađenje na sport), nego u onim igrama u kojima vještina nije važna (npr. lutrijska izvlačenja). Rodne razlike u pojavi kognitivnih distorzija nisu utvrđene. Istraživanja provedena u Hrvatskoj upućuju na sličnost (ne)funkcionalnih stavova sudionika o klađenju na sportske događaje i o kartaškim igrama (Stojnić i sur., 2018). Ovisno o dobi, nema razlike u praznovjerju i netočnom poimanju vjerojatnosti, no iluzija kontrole je u manjoj mjeri prisutna kod mlađih. Također, autori izvještavaju o povezanosti zastupljenosti kognitivnih distorzija i duljine tretmana za liječenje ovisnosti pri čemu je

tretman bio duži kod osoba sklonijih kognitivnim distorzijama. Ladouceur i sur. (2002) navode kako je terapija ovisnosti o kockanju usmjerena upravo na ispravljanje ovih netočnih uvjerenja uspješna. Na pitanje što se javlja prije, kockanje ili iluzija kontrole, el-Guebaly i sur. (2008) odgovaraju provedbom petogodišnjeg longitudinalnog istraživanja kojim utvrđuju kako iluzija kontrole dovodi do promjena u ponašanju te da je taj odnos stabilan kroz svih pet godina. Dakle, prvo se pojavljuje iluzija kontrole koja pojedinca može potaknuti na kockanje, a nakon što se osoba upusti u kockanje, iluzija kontrole služi i kao mehanizam za suočavanje, odnosno može doći do pojačanog utjecaja iluzije kontrole čime se ponašanje dugoročno održava te može postati sve češće.

Cooper i sur. (2021) su utvrdili značajne razlike u kognitivnim distorzijama između sudionika koji se klade na sportske događaje i onih koji kockaju na drugim igrama. Naime, sudionici koji se pretežito klade na sportske događaje izvještavali su o izraženijim kognitivnim distorzijama iluzije kontrole i vjerovanja u sreću ili upornost što ih, između ostalog, stavlja u nepovoljan položaj veće podložnosti razvijanju problematičnog oblika kockanja u odnosu na sudionike koji se ne klade na sportske događaje, ali sudjeluju u kockanju. Autori također navode da sudionici koji se klade na sportske događaje imaju pozitivniji stav prema toj vrsti klađenja te se lakše i češće nazivaju kockarima što može ukazivati na veću prihvaćenost i manju stigmu klađenja na sportske događaje u odnosu na druge oblike kockanja, samim time čineći ovu aktivnost još opasnijom.

Kognitivne su distorzije ispitane i na hrvatskom uzorku srednjoškolaca, a rezultati su pokazali da je kognitivna iluzija kontrole izraženija od praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti kod osoba koje se klade na sport (Matina, 2013). Također je utvrđena povezanost pojedinih kognitivnih distorzija praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti s učestalošću klađenja na sportske događaje, no u analizi varijance se samo subskala iluzije kontrole pokazala značajnim prediktorom.

Lokus kontrole

Larsen i Buss (2008) definiraju lokus kontrole kao konstrukt koji opisuje percepciju odgovornosti za događaje koji se događaju u pojedinčevu životu. Kroz teoriju socijalnog

učenja, Rotter (1966) je bio prvi koji je istraživao vjerovanje o mogućnosti kontrole događaja te uveo navedeni pojam u literaturu.

Lokus kontrole može biti unutarnji (internalni) - ljudi koji ga koriste vjeruju da sami upravljaju vlastitim životom te da su događaji u njemu posljedica vlastitih ponašanja ili karakteristika, ili vanjski (eksternalni) – oni koji koriste ovaj oblik lokusa kontrole u većoj mjeri vjeruju da ishodima događaja u njihovim životima upravlja sreća, vjerojatnost, drugi ljudi ili sudbina (Gorjanac, 2012). Vanjski lokus kontrole se može podijeliti na lokus kontrole vezan uz moćne druge (uvjerenje da životom upravljaju drugi na pozicijama moći kao što su političari) te lokus kontrole vezan uz sreću ili slučaj (uvjerenje da životom ne upravlja ni osoba sama, niti drugi, već da su događaji u našim životima rezultat puke sreće).

Vanjski lokus kontrole kod muškaraca korelira s učestalošću kockanja na rulet ($r = 0,3$) i igre *craps*¹ ($r = 0,3$), a kod žena s učestalošću kockanja na *slot* aparatima ($r = 0,28$), igri *craps* ($r = 0,27$) i ruletu ($r = 0,21$). Vanjski lokus također negativno korelira s učestalošću igranja pokera ($r = -0,39$ kod muškaraca i $r = -0,22$ kod žena; Lester, 1980). Negativna korelacija vanjskog lokusa i igranja pokera može se objasniti vjerovanjem da u pokeru više koristimo vještinu te stoga poker, za razliku od drugih igara koje se temelje isključivo na sreći u većoj mjeri privlači ljude koji ne vjeruju da njihovim životima upravlja sreća te se stoga radije oslanjaju na (percipiranu) vještinu u svim aspektima života, pa tako i u odabiru kockarske igre. Različite obrasce ovisnosti o kockanju između muškaraca i žena potvrđuju i razlike u prirodi povezanosti vanjskog lokusa s učestalošću kockanja: kod žena se radi o izravnoj korelaciji, dok kod muškaraca ta povezanost prestaje biti značajna kada se kontrolira utjecaj iluzije kontrole, što Hong i Chiu (2010) interpretiraju kao dokaz medijatorskog utjecaja iluzije kontrole na povezanost obje subskele vanjskog lokusa kontrole (vezan uz moćne druge te sreću/slučaj) i učestalosti klađenja.

¹ *Craps* je igra u kojoj se igrači/ce klade na ishod bacanja dviju igračih kocki. Na početku runde određuje se *point* – zbroj vrijednosti na obje kocke koji igrač/ica treba dobiti što prije, odnosno prije nego zbroj na kockama pokaže broj sedam. Igrači/ce se mogu dodatno kladiti na razne ishode svojih, ali i tuđih bacanja (npr. hoće li biti bačena sedmica, hoće li pokušaj biti uspješan itd.)

Mehanizmi suočavanja

Matheny i sur. (1986; prema Baqutayan, 2015) definiraju mehanizme suočavanja kao bilo kakav pokušaj, zdrav ili nezdrav, svjestan ili nesvjestan, preveniranja, eliminiranja ili oslabljivanja stresora ili toleriranja njihovih učinaka na što bezbolniji način. Međutim, mehanizmi suočavanja ne dovode uvijek do pozitivnih učinaka. Štoviše, neki mehanizmi suočavanja mogu ljude koji ih koriste dovesti do još većih poteškoća te ishodi njihovog korištenja mogu biti negativni unatoč tome što trud uložen u suočavanje s poteškoćama ima pozitivan cilj (Baqutayan, 2015). Razlikujemo tri temeljna načina suočavanja: 1) suočavanje usmjereno na problem, 2) suočavanje usmjereno na emocije, i 3) suočavanje izbjegavanjem (Parker i Endler, 1996). Suočavanje usmjereno na problem je suočavanje koja se oslanja na različite strategije u pokušaju rješavanja, promjene konceptualizacije ili minimiziranja učinaka stresne situacije. Suočavanje usmjereno na emocije uključuje strategije kao što su samo-preokupacija, fantaziranje ili ostale povezane svjesne aktivnosti koje utječu na regulaciju emocija. Suočavanje izbjegavanjem uključuje taktike socijalne diverzije ili odvlačenja pažnje zamjenskim zadacima.

Biopsihosocijalni model razvoja ovisnosti (Wills i Shiffman, 1985) objašnjava da stres rezultira pokušajima suočavanja te do ovisnosti dolazi korištenjem neučinkovitih metoda suočavanja ili deficitom u metodama suočavanja (Lightsey i Hulsey, 2002). Prema ovom će modelu ljudi koji koriste neučinkovite metode suočavanja u stresnim vremenima vjerojatnije sudjelovati u kockarskim aktivnostima od onih koji koriste učinkovite metode. McCormick (1994) navodi kako sudjelovanju u kockanju često prethodi neki unutarnji (anksioznost, dosada) ili vanjski (svađa sa supružnikom, neodobravanje od strane nadređenih) okidač. Nakon kognitivnog procesiranja, taj okidač uzrokuje neugodnu/e emociju/e te osoba odabire način suočavanja za nošenje s neželjenim ili neugodnim osjećajima. Korištenje neučinkovitih načina suočavanja može dovesti do daljnjih neugodnih osjećaja tijekom stresnog razdoblja te osoba ulazi u ciklus u kojemu kocka kako bi pokušala pobjeći od tih neugodnih emocija (Taber i sur., 1987). Nasuprot tome, korištenje učinkovitih načina suočavanja može dovesti do ugodnih emocija i zdrave adaptacije.

Korištenje aktivnih načina suočavanja, koji su usmjereni na problem, pozitivno je povezano s pozitivnim razvojnim ishodima, kao što su samoeфикаsnost, samopouzdanje i

percepcija kompetentnosti u više domena, a negativno s emocionalnim i ponašajnim teškoćama, kao i problemima zlorabe opojnih sredstava (Causey i Dubow, 1992; Wills i Hirky, 1996; Ayers i sur., 1996; Ebata i Moos, 1991; Sandler i sur., 1997; prema Bergevin i sur., 2006). U kontekstu kockanja moguće je da su mehanizmi suočavanja osnova za razlikovanje kontroliranog kockanja od pretjeranog kockanja (Sharpe i Tarrier, 1993). Pretjerano korištenje suočavanja usmjerenog na emocije te suočavanja izbjegavanjem i odvlačenjem pažnje povezano je s pretjeranim kockanjem, pogotovo kod adolescenata (Gupta i sur., 2004; Nower i sur., 2004; prema Bergevin i sur., 2006). Suočavanje usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem nude privremeni bijeg od životnih stresora te se smatraju povezanim s povećanom kockarskom aktivnošću (Gupta i sur., 2004; Jacobs, 1986; prema Bergevin, 2006). Lightsey i Hulsey (2002) navode da muškarci koji učestalije kockaju u manjoj mjeri koriste suočavanje usmjereno na problem ($r = -0,53$; $p < 0,01$), a u većoj mjeri koriste suočavanje usmjereno na emocije ($r = 0,36$; $p < 0,01$). Ove povezanosti nisu utvrđene kod žena. Vrijedi spomenuti kako ova istraživanja nisu provedena u kontekstu kladjenja na sportske događaje, već kockanja općenito.

Kognitivni stilovi

Kognitivni stilovi odnose se na individualne razlike u načinu na koji ljudi percipiraju, misle, rješavaju probleme, uče i odnose se prema drugima (Witkin i sur., 1977). Desetljeća istraživanja dovela su do brojnih kategorizacija kognitivnih stilova. Među prvima koji su istraživali kognitivne stilove bili su Witkin i sur. (1954) koji su definirali kognitivni stil (ne)ovisnosti o polju. Zatim je Paivio (1971) predložio podjelu verbalist-vizualist. Carey (1991) stilove dijeli na konvergentno i divergentno mišljenje. Jedna od novijih podjela koja će biti korištena u ovom istraživanju je podjela na intuitivnost i refleksivnost kao kognitivni stil (Pacini i Epstein, 1999; prema Emond i Marmurek, 2009).

U kontekstu kognitivno-iskustvene teorije samopoimanja (Epstein, 1994), intuitivnost se naziva i iskustvenim procesiranjem, odnosno vjerovanjem u intuiciju. Kako bi se ispitalo vjerovanje u intuiciju, sudionici odgovaraju na pitanja o vjerovanju svojim predosjećajima o ljudima ili utiscima te u kojoj se mjeri oslanjaju na svoju

intuiciju. Racionalno procesiranje, odnosno reflektivni stil, još se naziva i potrebom za spoznajom, a obuhvaća potrebu i volju za razmišljanjem o složenim problemima te tendenciju osobe da se upusti u naporno kognitivno procesiranje i u njemu uživa (Ivančić, 2021). Kognitivno-iskustvena teorija govori da je racionalni stil analitičan i relativno slobodan od afekta i emocija, dok je intuitivni stil automatski i povezan s afektom. Prema toj teoriji, dva stila mogu funkcionirati u interakciji, a relativni doprinos oba stila može se prepoznati kada su oni u konfliktu (Emond i Marmurek, 2009).

Od nalaza u ovom području izdvojiti ćemo dva važna za problem našeg istraživanja. Prvi je nalaz Denes-Raja i Epsteina (1994) koji su sudionicima u istraživanju ponudili nagradu ako iz skupa kuglica izvuku crvenu kuglicu. Sudionici su pritom mogli birati između zdjele u kojoj je bilo devet od 100 crvenih kuglica ili onu u kojoj je jedna od 10 crvenih kuglica. Pokazalo se da velik broj ljudi, koji izjavljuju da kockaju u slobodno vrijeme, radije izvlači iz veće zdjele u kojoj imaju manju vjerojatnost izvlačenja „dobitne“ kuglice što je indikator vjerovanja u intuiciju. Drugi je nalaz Coopera i sur. (2021) koji izvještavaju o višoj razini racionalnog i intuitivnog kognitivnog stila kod sudionika koji se klade na sportske događaje u odnosu na one koji kockaju na druge načine. Međutim, obje su grupe sudionika postizale viši rezultat na mjeri racionalnog kognitivnog stila, odnosno potrebe za spoznajom, nego na mjeri intuitivnog stila, odnosno vjerovanja u intuiciju, što je nije sasvim u skladu s rezultatima Denes-Raja i Epsteina (1994) te ćemo ovim istraživanjem pokušati dodatno istražiti i ovaj aspekt klađenja na sportske događaje.

CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Ciljevi istraživanja

Temeljni cilj ovog istraživanja je bolje razumjeti okolnosti, tj. osobine sudionika, povezane s učestalosti sudjelovanja u aktivnostima klađenja na sportske događaje. U istraživanju ćemo se baviti ispitivanjem povezanosti učestalosti sudjelovanja u klađenju na sportske događaje i samoprocjenjene razine problematičnosti kockarskog ponašanja, lokusa kontrole, kognitivnim stilovima, kognitivnim distorzijama vezanim uz kockanje i

mehanizmima suočavanja te rodom sudionika kao mogućim prediktorima učestalosti klađenja.

Problemi istraživanja

U skladu s istraživačkim ciljem postavili smo sljedeće istraživačke probleme:

P1: Postoje li rodne razlike u učestalosti klađenja na sportske događaje?

P2: Je li učestalost klađenja na sportske događaje povezana sa samoprocjenjenom razinom problematičnog kockanja?

P3: Može li se temeljem sklonosti kognitivnim distorzijama, tipa lokusa kontrole, načina suočavanja sa stresom i kognitivnog stila predvidjeti učestalost klađenja na sportske događaje?

Hipoteze

U skladu s dostupnom literaturom i nalazima istraživanja, nastavno na navedene istraživačke probleme, postavili smo sljedeće hipoteze:

H1: Muškarci će izvještavati o češćem klađenju na sportske događaje od žena.

H2: Viši rezultat na indeksu težine problematičnog kockanja bit će povezan s češćim klađenjem na sportske događaje.

H3.1: Rezultati na obje subskale testa kognitivnih distorzija (Iluzija kontrole, Praznovjerje i netočno poimanje vjerojatnosti) će biti pozitivni prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje.

H3.2: U kontekstu COPE upitnika suočavanja sa stresom, suočavanje usmjereno na problem će biti negativan, a suočavanje usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem pozitivni prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje.

H3.3: Refleksivni kognitivni stil bit će negativan, a intuitivni kognitivni stil pozitivan prediktor učestalosti klađenja na sportske događaje.

H3.4: Unutarnji lokus kontrole bit će negativan, a vanjski lokus kontrole pozitivan prediktor učestalosti klađenja na sportske događaje.

METODA

Sudionici

Uzorak u ovom istraživanju je prigodan. Upitnik su ispunile 433 osobe (286 muškaraca, 144 žene i 3 osobe koje se nisu izjasnile o rodu). Raspon dobi je od 16 do 71 godine, dok je prosječna dob sudionika iznosila 29,9 godina, a standardna devijacija iznosila je 11,44.

Najveći broj sudionika kao najviši stupanj obrazovanja navodi završenu srednju školu (59,12%), zatim diplomski studij (18,71%), preddiplomski studij (18,24%), završenu osnovnu školu ima 3,4%, svega jedna osoba (0,23%) ima završen doktorski studij te također jedna osoba (0,23%) nema formalno obrazovanje.

S obzirom na veličinu trenutnog mjesta stanovanja sudionici u razmjerno podjednakom omjeru žive u mjestima različite veličine; 26,1% živi u mjestima manjim od 5000 stanovnika, 14,09% živi u mjestima koji imaju od 5001 do 10000 stanovnika, 7,16% živi u gradovima s 10001 do 50000 stanovnika, 22,17% ih živi u gradovima između 50001 i 100000 stanovnika, a 30,48% živi u gradu većem od 100000 stanovnika.

Instrumenti

Demografski upitnik

Demografski upitnik sadržavao je uobičajena pitanja vezana uz dob, rod, završen stupanj obrazovanja te veličinu mjesta trenutnog stanovanja.

Upitnik o kockarskim aktivnostima

Korištena je skraćena verzija Upitnika kockarskih aktivnosti (Dodig i Ricijaš, 2011), u kojoj je navedeno šest najučestalijih oblika kockanja (na prijedlog autora, izv. prof. dr. sc. Ricijaša u *e-mail* prepisci). To su: lutrijske igre, jednokratne srećke/strugalice, klađenje na sportske događaje, igre na automatima, rulet i kartaške igre. Sudionici su procjenjivali koliko često su sudjelovali u tim aktivnostima u zadnjih 12 mjeseci (nikada,

jednom mjesečno ili manje od toga, otprilike 2-3 puta mjesečno, otprilike jednom tjedno, par puta tjedno i (gotovo) svakodnevno).

Također su, na prijedlog autora, dodana pitanja o sudjelovanju u istim aktivnostima *online*, frekvenciji osvojenih velikih iznosa putem kockanja u posljednjih 12 mjeseci (na 4 razine: „Nikada“, „Jednom“, „Nekoliko puta“, „Puno puta“), koliko su godina imali kada su prvi put osvojili velik iznos novca te imaju li trenutno financijske dugove uzrokovane kockanjem.

Indeks težine problematičnog kockanja (Problem Gambling Severity Indeks – PGSI; Ferris i Wynne, 2001)

Indeks težine problematičnog kockanja instrument je koji mjeri rizik pojedinca da postane ovisan o kockanju. U ovom je istraživanju korištena verzija na hrvatskom jeziku (Glavak Tkalić i sur., 2017) koja sadrži devet čestica na koje sudionici odgovaraju u kontekstu posljednjih 12 mjeseci. Primjeri čestica su: *Jeste li kockali/kladili se s iznosom većim od onoga kojeg ste si mogli priuštiti da izgubite?*, *Jeste li imali potrebu kockati sa sve većim iznosima novca kako biste osjetili isti osjećaj uzbuđenja?* isl.

Sudionici su odgovarali na skali od 4 stupnja: „Nikada“ (0), „Ponekad“ (1), „Većinu vremena“ (2) i „Gotovo uvijek“ (3). Rezultat se izražava zbrajanjem numeričkih vrijednosti odgovora te znači sljedeće: 0 = ne postoji problematično kockanje, 1-2 = niska razina problema s neznčajnim ili bez negativnih posljedica, 3-7 = umjerena razina problema koja vodi prema ozbiljnim posljedicama, 8 i više = problematično kockanje s negativnim posljedicama i mogućim gubitkom kontrole (Glavak Tkalić i sur., 2017). Pouzdanost ovog upitnika je visoka, odnosno na našem uzorku iznosi ($\alpha = 0,90$).

Skala internalnosti, utjecaja moćnih drugih i slučaja (Internality, Powerful Others and Chance Scale - IPC; Levenson, 1981)

IPC skala je mjera mjesta (lokusa) kontrole kojom se mjere njegove tri nezavisne komponente, odnosno moguća mjesta kontrole životnih ili svakodnevnih ishoda: internalnost, moćni drugi i sreća/slučaj. *Internalnost* predstavlja vjerovanje da imamo

unutarnju kontrolu nad životom te da smo za ishode sami zaslužni. *Utjecaj moćnih drugih* odnosi se na vjerovanje da životom ne upravljamo sami, već to čine drugi ljudi, moćnog statusa. *Sreća/slučaj* odnosi se na vjerovanje pojedinca da njegovim životom upravlja sreća, odnosno slučaj (Bekavac i Vranić, 2015). Skala se sastoji od 24 čestice Likertovog tipa od kojih po osam čestica čini navedene subskale. Odgovori se daju na 5-stupanjskoj skali Likertovog tipa, pri čemu „1“ znači uopće se ne odnosi na mene, a „5“ u potpunosti se odnosi na mene.

U literaturi navedeni koeficijenti pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije za ove su subskale na hrvatskom uzorku umjereno visoki (Internalnost, $\alpha = 0,72$; Moćni drugi, $\alpha = 0,68$; Sreća/slučaj, $\alpha = 0,66$; Bekavac i Vranić, 2015). U ovom istraživanju subskala Internalnost nije pokazala zadovoljavajuću razinu pouzdanosti te je stoga provedena faktorska analiza upitnika. Točnije, koeficijenti pouzdanosti iznosili su 0,48 za subskalu Internalnost, 0,71 za subskalu Moćni drugi te 0,7 za subskalu Sreća/slučaj.

Upitnik racionalnog i intuitivnog mišljenja (Rational-Experiential Inventory, REI-10; Norris i sur., 1998)

Upitnik racionalnog i intuitivnog mišljenja se sastoji od *Skale potrebe za spoznajom (Need for cognition scale – NFC; Cacioppo i Petty, 1982)* i *Skale vjerovanja intuiciji (Faith in intuition – FI; Epstein i sur., 1996)*. Potreba za spoznajom razlikuje pojedince s povećanom motivacijom za učenje i rješavanje problema od onih koji u većoj mjeri upotrebljavaju heuristike i manje se upuštaju u dublje razmišljanje (Cacioppo i Petty, 1982). *Skala vjerovanja u intuiciju* mjeri stupanj u kojem se ljudi pri donošenju odluka oslanjaju na intuiciju (Epstein i sur., 1996). Skraćene verzije ovih skala tvore REI-10 (Norris i sur., 1998).

Upitnik sadrži 10 čestica od kojih pet mjeri potrebu za spoznajom (npr. *Nastojim izbjeći situacije koje zahtijevaju duboko razmišljanje o nečemu*), a preostalih pet mjeri vjerovanje intuiciji (npr. *Moji prvi utisci o ljudima gotovo uvijek su ispravni.*). Sudionici odgovaraju na skali Likertovog tipa na 5 razina pri čemu „1“ označava nimalo istinito za mene, 3 niti istinito, niti neistinito, a „5“ u potpunosti istinito za mene. REI-10 ima zadovoljavajuće metrijske karakteristike; subskale imaju visoku pouzdanost, pri čemu

Cronbach alfa za subskalu racionalnog mišljenja iznosi $\alpha = 0,87$, a za subskalu vjerovanja u intuiciju $\alpha = 0,83$ (Pacini i Epstein, 1999; prema Zulić, 2019). Slične vrijednosti utvrđene su i na hrvatskom uzorku ($\alpha = 0,74$ i $0,81$ za subskalu racionalnog mišljenja te $\alpha = 0,83$ i $0,72$ za subskalu vjerovanja intuiciji; Milas i Mesić, 2015). Razina pouzdanosti slična je i na našem uzorku, odnosno iznosi ($\alpha = 0,75$) za skalu racionalnog mišljenja i ($\alpha = 0,81$) za skalu vjerovanja intuiciji.

Upitnik kognitivnih distorzija vezanih uz klađenje (Ricijaš i sur., 2011)

Izvorna verzija *Upitnika kognitivnih distorzija* sastoji se od 18 čestica koje tvore dva faktora: 1) praznovjerje i netočno poimanje vjerojatnosti (npr. *Ukoliko netko ima uspjeha u kockanju, to je dokaz da posjeduje znanja i vještine potrebne za kockanje*) te 2) iluziju kontrole (npr. *Ako osoba duže vrijeme gubi u kockanju, veća je vjerojatnost da će uskoro početi dobivati*). Upitnik je prethodno korišten istraživanjima adolescentske populacije (primarno učenicima srednjoškolske dobi) u svrhu procjene kognitivnih distorzija povezanih s kockanjem (Stojnić i sur., 2018).

U ovom istraživanju korištena je skraćena verzija od 13 čestica od kojih sedam predstavlja faktor iluzije kontrole ($\alpha = 0,86$) te ostalih šest faktor praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti ($\alpha = 0,79$) (Stojnić i sur., 2018). Rezultati analize pouzdanosti u ovom istraživanju govore o nižoj pouzdanosti, točnije $0,76$ za faktor iluzije kontrole te $0,80$ za faktor praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti.

Sudionici su na pitanja odgovarali na skali Likertovog tipa na pet razina, pri čemu „1“ označava uopće se ne slažem, „3“ označava niti se slažem, niti se ne slažem, a „5“ slažem se u potpunosti.

Skraćena verzija COPE upitnika (Brief COPE; Carver, 1997)

Skraćena verzija COPE upitnika sadrži tri subskale: suočavanje usmjereno na problem, suočavanje usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem. Suočavanje usmjereno na problem uključuje aktivno suočavanje, planiranje, iskaljivanje, upotrebu emocionalne i instrumentalne podrške; suočavanje usmjereno na emocije uključuje komponente

konzumiranja sredstava, humor, prihvaćanje i pozitivno razmišljanje dok suočavanje izbjegavanjem uključuje poricanje, samookrivljanje, odustajanje, religiju i odvrćanje pažnje.

Upitnik sadrži 15 čestica na koje sudionici odgovaraju na skali Likertovog tipa od 0 do 4 (pri čemu „0“ znači nikada se tako ne ponašam, „2“ znači ponekad se tako ponašam, a „4“ znači gotovo uvijek se tako ponašam. Prvih šest čestica odnosi se na suočavanje usmjereno na problem, sljedeće tri na suočavanje usmjereno na emocije, a posljednjih šest na suočavanje izbjegavanjem. Pouzdanost tipa unutarne konzistencije na hrvatskom uzorku iznose: 0,79 za suočavanje usmjereno na problem, 0,69 za suočavanje izbjegavanjem te 0,63 za suočavanje usmjereno na emocije (Mirjanić i Milas, 2011). U ovom su istraživanju razine pouzdanosti nešto niže: 0,61 za suočavanje usmjereno na problem, 0,60 za suočavanje izbjegavanjem te 0,76 za suočavanje usmjereno na emocije.

Postupak

Sudionici su regrutirani putem raznih foruma i društvenih mreža s naglaskom na grupe u kojima se okupljaju osobe koje se klade na sport. Drugi način regrutacije bila je metoda snježne grude. Stoga je uzorak prigodan, odnosno zaključci u pogledu prevalencije kockanja u populaciji nisu opravdani jer je posebna pažnja posvećena pronalasku onih sudionika koji redovito kockaju. Odgovori su prikupljeni od listopada do prosinca 2021. godine. Mjerni instrumenti korišteni u istraživanju prikazani su u Prilogu C.

Svi su instrumenti postavljeni *online* te su bili dostupni putem platforme *Microsoft Forms*. Redoslijed ispunjavanja instrumenata rotiran je od sudionika do sudionika nasumičnim algoritmom iste platforme. Iz rotacije su isključena demografska pitanja koja su zbog svog sadržaja stavljena na početak upitnika za sve sudionike. Prije ispunjavanja *online* upitnika potencijalni su sudionici u opisu mogli pročitati informacije o istraživanju: prosječno vrijeme ispunjavanja, svrhu istraživanja, informacije o provoditeljici istraživanja i njezin kontakt te su obaviješteni da je u istraživanju osigurana njihova potpuna anonimnost i da u bilo kojem trenutku imaju pravo odustati od istraživanja. Također su zamoljeni da daju iskrene odgovore i informirani da točni ili netočni odgovori ne postoje.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Preliminarne analize

Zbog nezadovoljavajuće razine pouzdanosti ove skale na uzorku od 420 sudionika provedena je eksploratorna faktorska analiza IPC skale koja je rezultirala s dva faktora. Trinaest sudionika od ukupno 433 nije uključeno u analizu zbog nepotpunih podataka. S obzirom na zadovoljavajuću pouzdanost ostalih skala, na njima nije bilo potrebno provesti faktorsku analizu. Faktorska analiza provedena je metodom zajedničkih faktora te je korištena varimax rotacija. Predviđena tri faktora bila su: 1) internalnost kao mjera unutarnjeg lokusa kontrole te 2) utjecaj moćnih drugih i 3) utjecaj sreće ili slučaja, kao dvije odvojene mjere vanjskog lokusa kontrole. U ovom istraživanju nisu utvrđeni odvojeni faktori za navedene dvije vrste vanjskog lokusa kontrole, već su sve čestice te dvije subskale nisko do umjereno povezane s istim faktorom koji je nazvan vanjskim lokusom kontrole. U skladu s ovim rezultatima dvije navedene subskale su spojene te je u daljnjim analizama korištena jedinstvena subskala vanjskog lokusa kontrole koja je obuhvatila 16 čestica. Pouzdanost ovako kreirane subskale vanjskog lokusa kontrole je zadovoljavajuća ($\alpha = 0,81$).

Iako izvorna skala unutarnjeg lokusa kontrole sadrži osam čestica, u okviru ovog istraživanja jedna je čestica imala veću povezanost s faktorom vanjskog lokusa kontrole, nego s faktorom unutarnjeg lokusa kontrole te stoga nije uključena u daljnju analizu u okviru subskale unutarnjeg lokusa kontrole (*Mogu vrlo lako pretpostaviti što će mi se dogoditi u životu*). Međutim, subskala Internalnosti pokazala je neprihvatljivo nisku pouzdanost ($\alpha = 0,48$) koja ne omogućuje točno zaključivanje, interpretaciju podataka i generalizaciju na ciljanu populaciju. Stoga u daljnjoj analizi rezultata nisu korišteni rezultati prikupljeni na ovoj subskali.

Rodne razlike u učestalosti klađenja na sportske događaje

Utvrđeno je da postoje rodne razlike u učestalosti sudjelovanja u klađenju na sportske događaje. Muškarci izjavljuju da se češće klade na sportske događaje ($M = 3,56$; $SD = 1,834$) od žena ($M = 1,28$; $SD = 0,781$; $t = 19,955$; $df = 419,01$; $p < 0,01$). Izraženi rezultati su aritmetičke sredine odgovora na pitanje o učestalosti klađenja na sportske događaje u

posljednjih 12 mjeseci pri čemu „1“ znači nikada, a „6“ (gotovo) svakodnevno. Ovi rezultati potvrđuju prvu hipotezu.

S obzirom na statistički značajnu razliku u učestalosti klađenja na sportske događaje među muškarcima i ženama, izračunate su frekvencije klađenja na sportske događaje za oba roda, a rezultati su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1

Učestalost klađenja na sportske događaje u posljednjih 12 mjeseci kod muškaraca i žena u postocima (N = 430)

Čestina klađenja na sportske događaje – 12 mj.	Muškarci	Žene
<i>N</i> (ukupno)	286	144
Nikada	18,9	84
1x mjesečno ili manje	16,8	8,3
2-3x mjesečno	14,3	4,9
1x tjedno	11,5	1,4
Par puta tjedno	16,8	0,7
(Gotovo) svakodnevno	21,7	0,7

Iz Tablice 1 uočljiva je razlika u ukupnom broju muškaraca i žena koji su sudjelovali u istraživanju, odnosno upitnik je ispunilo gotovo duplo više muškaraca nego žena. Razlike su također vidljive u svakoj pojedinoj kategoriji, odnosno muškarci su u većoj mjeri odgovarali da se klade na sportske događaje od žena, a jedina kategorija u kojoj je veći postotak žena je kategorija „Nikada“. Broj žena koje se klade na sportske događaje u ukupno je uzorku izuzetno nizak i ne dozvoljava zaključivanje i generalizaciju temeljem analize rezultata samo ovih sudionica pa su daljnje obrade provedene isključivo na uzorku muškaraca. Tri se sudionika nisu izjasnili o spolu te stoga njihovi rezultati nisu uključeni u ovu analizu.

Učestalost kockanja i samoprocjenjena razina problematičnog kockanja

U svrhu odgovaranja na drugi istraživački problem izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije između učestalosti klađenja na sportske događaje i samoprocjenjene razine problematičnog kockanja na uzorku od 420 sudionika te je utvrđena umjerena pozitivna korelacija ($r = 0,548$; $p < 0,01$; $df = 418$). Ovi rezultati potvrđuju drugu hipotezu koja govori o pozitivnoj povezanosti učestalosti klađenja na sportske događaje i samoprocjenjene razine problematičnog kockanja kod muškaraca. Drugim riječima, oni koji imaju veći rizik da postanu ovisni o kockanju (veći rezultat na upitniku percipirane razine problematičnog kockanja) se češće klade na sportske događaje.

Prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje

U skladu s utvrđenim rodnim razlikama te nedovoljno ravnomjernom raspodjelom žena po kategorijama učestalosti klađenja na sportske događaje, odlučili smo u regresijsku analizu uključiti samo muškarce.

U svrhu ispitivanja prediktora (kognitivne distorzije, lokus kontrole, suočavanje sa stresom te kognitivni stil) učestalosti klađenja na sportske događaje provedena je multipla regresijska analiza (Tablica 2) na rezultatima 280 sudionika. Šest sudionika nije uključeno u analizu zbog velikog broja nedostupnih vrijednosti.

Rezultati regresijske analize djelomično potvrđuju hipoteze vezane uz treći istraživački problem. S obzirom na vezu sklonosti kognitivnim distorzijama i učestalosti klađenja na sportske događaje utvrđena je statistički značajna uloga iluzije kontrole kao pozitivnog prediktora učestalosti sudjelovanja u klađenju na sportske događaje. Drugim riječima, što osoba više vjeruje u navedenu kognitivnu distorziju, to je veća vjerojatnost da će sudjelovati u klađenju na sportske događaje. Međutim, takav odnos nije uočen za kognitivnu distorziju u vidu praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti. Ukupno, kognitivne distorzije objašnjavaju 5,7% varijance kriterija.

Djelomično je potvrđena hipoteza vezana uz načine suočavanja sa stresnim događajima i okolnostima. Preciznije, suočavanje usmjereno na problem je potvrđeno kao negativan prediktor učestalosti klađenja na sportske događaje ($\beta = -0,197$; $p < 0,01$). Suočavanje usmjereno na emocije, kao i suočavanje izbjegavanjem nisu potvrđeni kao

značajni prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje. Model s navedena dva značajna prediktora (iluzija kontrole i suočavanje usmjereno na problem) objašnjava 9,2% varijance kriterija.

Tablica 2

Rezultati regresijske analize za ispitane prediktore učestalosti klađenja na sportske događaje na uzorku muškaraca (N = 280).

<i>Demografski podaci</i>	β	t	p
Dob	-0,005	0,088	>0,05
Obrazovanje	-0,057	-0,993	>0,05
Veličina mjesta prebivališta	0,109	1,891	>0,05
<i>Kognitivne distorzije</i>	β	t	p
Iluzija kontrole	0,250	4,387	<0,01
Praznovjerje i netočno poimanje vjerojatnosti	0,038	0,593	>0,05
<i>Mehanizmi suočavanja</i>	β	t	p
Suočavanje usmjereno na problem	-0,197	-3,449	<0,01
Suočavanje usmjereno na emocije	-0,002	-0,027	>0,05
Suočavanje izbjegavanjem	0,002	0,033	>0,05
<i>Kognitivni stilovi</i>	β	t	p
Potreba za kognicijom	-0,045	-0,768	>0,05
Vjerovanje u intuiciju	0,072	1,255	>0,05
<i>Lokus kontrole</i>	β	t	p
Vanjski lokus kontrole	-0,033	-0,565	>0,05

$R = 0,314$; $R^2 = 0,099$; $R^2 \text{ kor.} = 0,092$; $F(2/267) = 15,198$; $p < .01$

LEGENDA:

R - multipla regresija

R^2 - koeficijent determinacije

F - F omjer

β - standardizirani beta koeficijent

t - vrijednost t-testa

Suprotno postavljenoj hipotezi o prediktivnosti kognitivnog stila za učestalost klađenja na sportske događaje, rezultati ne upućuju na značajnost ovog odnosa. Nadalje,

hipoteza vezana uz lokus kontrole (H3.4) nije potvrđena, odnosno nije uočena prediktivnost (vanjskog) lokusa kontrole za učestalost klađenja na sportske događaje.

RASPRAVA

U svrhu odgovora na prvi istraživački problem, u ovom istraživanju ponovno je potvrđeno da postoji statistički značajna rodna razlika u učestalosti klađenja na sportske događaje pri čemu muškarci izvještavaju o češćem sudjelovanju u ovim aktivnostima od žena. Ovi rezultati potvrđuju prvu hipotezu, odnosno idu u prilog dosadašnjim nalazima na hrvatskom uzorku (Glavak Tkalić i sur., 2017). Svega 23 od ukupno 144 žene koje su sudjelovale u istraživanju (16%) izjavile su da su se u posljednjih godinu dana barem jednom kladile na sportske događaje. Stoga je analiza prediktivnosti pojedinih individualnih karakteristika za učestalost klađenja na sportske događaje, tj. multipla regresijska analiza rezultata u svrhu odgovora na treći problem, provedena isključivo na uzorku muškaraca.

Drugi problem istraživanja bio je usmjeren na povezanost klađenja na sportske događaje i samoprocjenjene razine problematičnosti kockanja te je utvrđena srednje visoka pozitivna korelacija ovih dvaju varijabli ($r = 0,548$; $p < 0,01$; $df = 418$), čime je potvrđena i druga hipoteza. Ova razina povezanosti nadmašuje onu utvrđenu u dosadašnjim istraživanjima na uzorcima izvan Hrvatske koji govore o niskoj do srednjoj razini pozitivne korelacije percipirane samoprocjenjene razine problematičnosti kockanja i učestalosti klađenja na sportske događaje (Holtgraves, 2008; Holtgraves, 2009). Drugim riječima, smjer korelacije je očekivan, no veličina te povezanosti je i viša od očekivane.

Vezano uz pitanje prediktora učestalosti klađenja na sportske događaje, provedena je multipla regresijska analiza u koju su uneseni sljedeći prediktori: demografski podaci, izraženost kognitivnih distorzija, mehanizmi suočavanja sa stresom, kognitivni stilovi te lokus kontrole. Rezultati regresijske analize ukazuju na povezanost učestalosti klađenja na sportske događaje i iluzije kontrole, no ne i praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti. Ovi su rezultati očekivani te potvrđuju početnu hipotezu. Nepostojanje povezanosti učestalosti klađenja na sportske događaje i praznovjerja i netočnog poimanja vjerojatnosti nije iznenađujuće s obzirom na prethodne rezultate, utvrđene na

srednjoškolskom uzorku (Matina, 2013). Kod srednjoškolaca je utvrđen upravo ovaj obrazac prediktivnosti kognitivnih distorzija za učestalost klađenja na sportske događaje; iluzija kontrole kao pozitivan prediktor, te neznačajna uloga praznovjerja i netočno poimanja vjerojatnosti. Povezanost iluzije kontrole i učestalosti klađenja na sportske događaje ide u prilog i istraživanju el-Guebalyja i sur. (2008) koje donosi zaključak da iluzija kontrole potiče ljude na promjenu u ponašanju (početak kockanja, nastavak i povećanje učestalosti) jer ljudi koji vjeruju da imaju veću kontrolu u većoj mjeri vjeruju i da će osvojiti više novca ako poboljšaju svoju vještinu predviđanja. Stoga se pojačana učestalost klađenja na sportske događaje može shvatiti kao vježba, odnosno usavršavanje te vještine, što bi kod sudionika s jakim vjerovanjem u iluziju kontrole moglo dovesti i do uvjerenja da će dobivati češće i pri tome ostvarivati veće dobitke. To uvjerenje zauzvrat može rezultirati češćim sudjelovanjem u klađenju na sportske događaje.

Hipoteza o prediktivnosti načina suočavanja sa stresom za učestalost klađenja na sportske događaje djelomično je potvrđena. Iako je utvrđeno da je suočavanje usmjereno na problem prediktor učestalosti klađenja na sportske događaje, isto nije utvrđeno za ostale načine suočavanja. Ovi rezultati ne potvrđuju u potpunosti biopsihosocijalni model (Wills i Shiffman, 1985) koji objašnjava prediktivnost korištenja neučinkovitih načina suočavanja i kockarskog ponašanja. Također, rezultati nisu u skladu s brojnim dosadašnjim istraživanjima provedenim na populaciji kockara (bez obzira na vrstu kockanja), a koja utvrđuju umjerenu pozitivnu povezanost suočavanja usmjerenog na emocije i učestalosti kockanja kod muškaraca (Lightsey i Hulsey, 2002). Rezultati se ne slažu niti s preliminarnim rezultatima na adolescentskoj populaciji koji su utvrdili umjerenu povezanost suočavanja usmjerenog na emocije, izbjegavanje i odvlačenje pažnje i učestalosti kockanja (Gupta i sur., 2004; Nower i sur., 2004; prema Bergevin i sur., 2006). Također, i jedno je ranije istraživanje utvrdilo povezanost suočavanja usmjerenog na emocije i suočavanja izbjegavanjem s učestalošću kockanja što autor objašnjava time da oba načina suočavanja nude privremeni bijeg od životnih stresora (Jacobs, 1986).

Neslaganje prethodnih rezultata s rezultatima ovog istraživanja ukazuju na različito suočavanje ljudi koji kockaju na drugim igrama i onih koji se u većoj mjeri klade na sportske događaje na način da se kod prve grupe učestalost kockanja povećava što je veće njihovo korištenje neučinkovitih načina suočavanja, a manje korištenje onih

učinkovitih. S druge strane, kod ljudi koji se klade na sportske događaje prediktivno je samo (ne)korištenje učinkovitog načina usmjerenog na rješavanje problema i to na način da osobe koje u manjoj mjeri koriste taj način suočavanja u većoj mjeri sudjeluju u klađenju na sportske događaje.

Drugim riječima, ovo je područje nedovoljno istraženo te bi u sljedećim istraživanjima bilo korisno ispitati koje su to razlike u kognitivnim procesima koji stoje iza odluke o sudjelovanju u kockanju i održavanju tog ponašanja pa i stvaranja ovisnosti o kockanju te sudjelovanja u klađenju na sportske događaje i ostalim igrama na sreću, ovisno o razini percipirane vještine i/ili kontrole nad rezultatom.

Ispitivanje povezanosti kognitivnih stilova i učestalosti klađenja na sportske događaje ni u prethodnim istraživanjima nije rezultiralo konzistentnim rezultatima (Denes-Raj i Epstein, 1994; Cooper i sur. 2021). Ovo istraživanje nije uspjelo razjasniti prirodu te povezanosti te nije potvrđena početna hipoteza, odnosno nije utvrđena statistički značajna prediktivnost niti jednog kognitivnog stila (potreba za kognicijom i vjerovanje u intuiciju) u okviru učestalosti klađenja na sportske događaje. Važno je napomenuti da je naš pristup ispitivanju ovih konstrukata bio različit od onog Denes-Raja i Epsteina (1994). U potonjem su istraživanju provedbom eksperimenta u kojem su sudionici bili prisiljeni odabrati jedan od dva kognitivna stila, autori utvrdili da su ljudi koji izjavljuju da u slobodno vrijeme u većoj mjeri kockaju skloniji vjerovati u intuiciju nego potrebi za kognicijom. Ovaj je pristup doveo do neminovnog odabira jednog od dva ponuđena stila, što u ovom istraživanju nije bilo slučaj jer su sudionici odgovarali na čestice o svakom stilu pojedinačno, ne stavljajući ih u sukob. Korištenjem REI-10 upitnika sudionici mogu postići visoke ili niske rezultate na oba stila, odnosno radi se o međusobno neovisnim skalama te u ovoj razlici možda leži razlog nepotvrđivanja hipoteze. Odbacivanje ove hipoteze može se objasniti činjenicom da su ovi konstrukti slabo ispitani na specifičnoj populaciji osoba koje se klade na sportske događaje, već jedino u kontekstu onih oblika kockanja koji ne uključuju neku vještinu ili vjerovanje u vještinu. Odnosno, moguće je da mehanizmi odlučivanja o sudjelovanju u klađenju na sportske događaje nisu jednaki mehanizmima odlučivanja o sudjelovanju u drugim, dosada ispitanim oblicima kockanja.

Cjelovit odgovor na četvrto pitanje o prediktivnosti lokusa kontrole i klađenja na sportske događaje onemogućen je niskom pouzdanosti skale *Internalnosti*. U analizu je uključena samo subskala vanjskog lokusa kontrole koja je uz to prilagođena u odnosu na dvije originalne subskale Skale internalnosti, utjecaja moćnih drugih i slučaja (*Sreća/slučaj* i *Utjecaj moćnih drugih*). Naime, čestice ovih subskala u faktorskoj analizi nisu rezultirale s dva odvojena, već jednim zajedničkim faktorom. Ovako mjeren vanjski lokus kontrole nije utvrđen kao značajan prediktor učestalosti klađenja na sportske događaje. Iako rezultati sudionika koji kockaju na *slot* aparatima ukazuju na pozitivnu povezanost učestalosti kockanja i vanjskog lokusa kontrole, suprotstavljaju im se rezultati igrača pokera kod kojih učestalost igranja negativno korelira s vanjskim lokusom kontrole. Moguće je da se sportsko klađenje razlikuje od ove dvije vrste klađenja u nekim neispitanim aspektima (npr. unutarnji lokus kontrole ili interakcija vanjskog i unutarnjeg lokusa kontrole) pa tako i mehanizam odlučivanja o sudjelovanju koji je u podlozi kockanja ne može biti objašnjen isključivo povezanošću s vanjskim lokusom kontrole.

Iako su utvrđeni neki značajni prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje, u konačnom modelu regresijske analize značajnima su se pokazala svega dva prediktora: iluzija kontrole kao pozitivni prediktor te suočavanje usmjereno na problem koje je negativni prediktor sudjelovanja muškaraca u klađenju na sportske događaje. Oba ova prediktora zajedno objašnjavaju 9,2% varijance kriterija. Unatoč djelomično nepotvrđenim hipotezama ovog istraživanja, postotak objašnjene varijance u skladu je s očekivanjima. Moguće je da su priroda istraživanja i korištenje kratkih *online* upitnika u ovom slučaju bili kobni za utvrđivanje pravog stanja. Najbolji primjer toga je faktorska struktura IPC skale i niska valjanost subskale *Internalnost* što je otežalo zaključivanje o povezanosti lokusa kontrole i ispitanih konstrukata.

Ovo je istraživanje pokušalo objediniti ispitivanje više kognitivnih varijabli vezanih uz učestalost klađenja i provjeriti njihov međuodnos te koliki udio varijance klađenja na sportske događaje te kognitivne komponente mogu objasniti. Iako su svi ispitani prediktori u prethodnim istraživanjima korelirali s učestalošću kockanja, ovo istraživanje pokazalo je donekle drukčije rezultate. Razlog tome može biti u samoj definiciji kockanja, odnosno klađenja. Naime, u velikom broju istraživanja nije napravljena razlika između različitih vrsta kockanja. U istraživanjima u kojima se klađenje na sportske događaje ili neki drugi vid kockanja koji sadrži komponentu vještine

(npr. poker) promatra odvojeno od igara na automatima (npr. *slot* aparati na kojima dobitak ovisi isključivo o sreći i vjerojatnosti te nikako ne ubraja vještinu), uočljive su razlike između te dvije grupe „kockara“ u kognitivnim stilovima (Cooper i sur., 2021), kognitivnim distorzijama (Toneatto i sur., 1997) te lokusu kontrole (Lester, 1980). Međutim, ovim istraživanjem većina tih nalaza nije potvrđena za sudionike koji preferiraju klađenje na sportske događaje.

Metodološka ograničenja istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja

Zaključke ovog istraživanja nije opravdano generalizirati na populaciju u cijelosti s obzirom na relativno malen broj sudionika u istraživanju te u konačnici muški uzorak koji je uzet u analizu. Ograničavajuća okolnost je također i način prikupljanja sudionika – uzorak je prigodan, prikupljen metodom snježne grude te objavljivanjem na raznim grupama i stranicama na društvenim mrežama (pretežito *Facebook*-u i forumima), s naglaskom na potencijalne sudionike koji su se barem jednom u posljednjih godinu dana kladili na sportske događaje.

Prikupljanje podataka putem Interneta također je moglo dovesti do manje pouzdanosti rezultata s obzirom na nestandardizirane uvjete ispunjavanja upitnika te nemogućnost prisutnosti i intervencije istraživača u slučaju potrebe za pojašnjenjima potencijalno nejasnih pitanja. Također, u pozivu za sudjelovanje u istraživanju posebno su poticani ljudi koji se zaista klade na sport da sudjeluju te su oni bili ciljana populacija, čime ovaj uzorak nije reprezentativan te nije opravdano na temelju ovog istraživanja zaključivati o prevalenciji klađenja u generalnoj populaciji.

Dodatno ograničenje istraživanja predstavlja neadekvatnost subskale *Internalnost IPC* skale što onemogućuje zaključivanje o stvarnom odnosu unutaršnjeg lokusa kontrole i učestalosti klađenja na sportske događaje. Preporučljivo je ponovno ispitati ovaj odnos koristeći mjeru lokusa kontrole s boljim metrijskim karakteristikama.

U budućim se istraživanjima preporučuje povećati uzorak, odnosno korištenje metode koja će omogućiti primjenu zaključaka na širu populaciju kockara. Također, važno je ove konstrukte ispitati i na ženskoj populaciji, odnosno pokušati regrutirati dovoljan broj žena koje prakticiraju ovu vrstu zabave kako bi se ustanovilo jesu li u

podlozi sudjelovanja i ovisnosti o klađenju kod žena i muškaraca isti konstrukti. Time bi se mogao dobiti uvid u rodne razlike u kognitivnim aspektima klađenja na sportske događaje i velike rodne razlike u zastupljenosti ove aktivnosti te same ovisnosti o klađenju na sportske događaje. Možebitni učinci takvog istraživanja su otkrivanje mehanizama koje žene koriste kako se ne bi uključivale u kockanje i postale ovisne te primjena tih mehanizama u preventivnim aktivnostima i/ili terapiji ovisnika.

Zatim, bilo bi zanimljivo ponoviti ovo istraživanje uživo, odnosno uz prisutnost istraživača u prostoriji kako bi postojala mogućnost razjašnjenja pojedinih pitanja. Ovim putem bi bilo moguće i koristiti duže verzije korištenih upitnika jer bi stupanj osipanja sudionika bio manji nego što to inače biva u *online* anketama, odnosno sudionici bi vjerojatno bili spremni odvojiti više vremena ako su već odvojili vrijeme na putovanje do lokacije istraživanja, u usporedbi s *online* ispitivanjem gdje nemaju kontakt s istraživačem te je postupak odustajanja jednostavniji, bezbolniji i kraći.

Zaključno, za daljnja istraživanja u ovom području preporuča se povećati uzorak, kao i njegovu reprezentativnost, ponoviti istraživanje u standardiziranim uvjetima te koristiti instrumente boljih metrijskih karakteristika, poglavito skalu lokusa kontrole. Također se preporuča ponavljanje istraživanja s dovoljnim brojem žena kako bi se utvrdilo postoje li kod njih drukčiji obrasci sudjelovanja u klađenju na sportske događaje, ovisnosti o istom te mehanizmima sprječavanja ovisnosti.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi rodne razlike u učestalosti klađenja na sportske događaje, povezanost razine problematičnog kockanja s učestalošću klađenja na sportske događaje te ispitati jesu li kognitivne distorzije vezane uz klađenje (iluzija kontrole te praznovjerje i netočno poimanje vjerojatnosti), lokus kontrole, načini suočavanja sa stresom (usmjereno na problem, emocije i izbjegavanje) i kognitivni stilovi (potreba za kognicijom i vjerovanje u intuiciju) prediktori učestalosti klađenja na sportske događaje.

Pod vidom prvog problema utvrđena je statistički značajna razlika u učestalosti klađenja na sportske događaje između muškaraca i žena. Potvrđena je prva hipoteza,

odnosno rezultati ukazuju na veću učestalost klađenja na sportske događaja kod muškaraca u odnosu na žene.

Potvrđena je i druga hipoteza, odnosno utvrđena je umjerena pozitivna korelacija između učestalosti klađenja na sportske događaje i percipirane razine problematičnog kockanja. Dakle, što se češće osobe klade na sportske događaje, to je veća vjerojatnost da će pokazivati znakove problematičnog kockanja.

Rezultati multiple regresijske analize ukazuju na dva statistički značajna prediktora klađenja na sportske događaje kod muškaraca – kognitivna distorzija iluzije kontrole te suočavanje usmjereno na problem. Što je izraženija iluzija kontrole, to je veća vjerojatnost da će muškarci sudjelovati u klađenju na sportske događaje. S druge strane, što je izraženije suočavanje usmjereno na problem, to je manja vjerojatnost da će muškarci sudjelovati u klađenju na sportske događaje. Model objašnjava 9,2% varijance učestalosti klađenja na sportske događaje.

LITERATURA

- American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. izdanje). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425787>.
- Baqutayan, S. M. S. (2015). Stress and Coping Mechanisms: A Historical Overview. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6 (2), 479-488. <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n2s1p479>.
- Bekavac, J. i Vranić, A. (2015). Kognitivni trening kod starijih osoba: Utječe li kognitivna vježba na neke osobine ličnosti i subjektivnu dobrobit? *Društvena istraživanja*, 24 (2), 259-279. <https://doi.org/10.5559/di.24.2.05>.
- Bergevin, T., Gupta, R., Derevensky, J. i Kaufman, F. (2006). Adolescent Gambling: Understanding the Role of Stress and Coping. *Journal of Gambling Studies*, 22, 195-208. <https://doi.org/10.1007/s10899-006-9010-z>.
- Black, D.M. i Moyer, T. (1998). Clinical Features and Psychiatric Comorbidity of Subjects with Pathological Gambling Behavior. *Psychiatric Services*, 49 (11), 1434-1439. <https://doi.org/10.1176/ps.49.11.1434>.
- Cacioppo, J. T. i Petty, R. E. (1982). The need for cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42 (1), 116–131. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.42.1.116>.
- Carey, J. M. (1991). *The issue of cognitive style in MIS/DSS research*. U Carey, J.M. (1991) Human factors in Information Systems: An organizational perspective, 337-348. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(96\)00027-1](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(96)00027-1).
- Carver, C. S. (1997.), You Want to Measure Coping But Your Protocol's Too Long: Consider the Brief COPE. *International Journal of Behavioral Medicine*, 4 (1), 92-100. https://doi.org/10.1207/s15327558ijbm0401_6.
- Clark, L. (2010). Decision-making during gambling: an integration of cognitive and psychobiological approaches. *Philosophical transactions of the Royal Society B*, 365, 319-330. <https://doi.org/10.1098/rstb.2009.0147>.
- Clarke, D. (2004). Impulsiveness, Locus of Control, Motivation and Problem Gambling. *Journal of Gambling Studies*, 20 (4), 319-345. <https://doi.org/10.1007/s10899-004-4578-7>.
- Collins, P. (2003). *Gambling and the public interest*. Westport: Praeger.
- Cooper, A., Olfert, K. i Marmurek, H. H. C. (2021). Predictors of Problem Gambling for Sports and Non-Sports Gamblers: A Stochastic Search Variable Selection

- Analysis. *Journal of Gambling Studies*, 38 (3), 767-783. <https://doi.org/10.1007/s10899-021-10025-2>.
- Corless, T. i Dickerson, M. (1989). Gamblers' self-perceptions of the determinants of impaired control. *Addiction*, 84 (12), 1527–1537. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1989.tb03936.x>.
- Denes-Raj, V. i Epstein, S. (1994). Conflict between intuitive and rational processing: When people behave against their better judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 819–829. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.66.5.819>.
- Dodig, D. i Ricijaš, N. (2011). Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (1), 103-125.
- Dodig, D. (2013). *Obilježja kockanja mladih i odrednice štetnih socijalnog rada Sveučilišta psihosocijalnih posljedica*. Doktorska disertacija. Studijski centar u Zagrebu. Zagreb.
- el-Guebaly, N., Casey, D. M., Hodgins, D. C., Smith, G. J., Williams, R. J., Schopflocher, D. P., & Wood, R. T. (2008). Designing a Longitudinal Cohort Study of Gambling in Alberta: Rationale, Methods, and Challenges. *Journal of Gambling Studies*, 24(4), 479-504. <https://doi.org/10.1007/s10899-008-9108-6>.
- Emond, M. S. i Marmurek, H. H. C. (2009). Gambling Related Cognitions Mediate the Association Between Thinking Style and Problem Gambling Severity. *Journal of Gambling Studies*. <https://doi.org/10.1007/s10899-099-9164-6>.
- Epstein, S. (1994). Integration of the cognitive and the psychodynamic unconscious. *American Psychologist*, 49 (8), 709–724. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.49.8.709>
- Epstein, S., Pacini, R., Denes-Raj, V. i Heier, H. (1996). Individual differences in intuitive–experiential and analytical–rational thinking styles. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 71 (2), 390-405. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.390>.
- Ferris, J. i Wynne, H. (2001). *The Canadian gambling index*. Ottawa: Canadian Centre on Substance Abuse.
- FINA (2021). *Godišnje financijsko izvješće za tvrtke Super Sport d.o.o. i Hatrick-PSK d.o.o.* Preuzeto s: <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/prijava.do>.

- Fortune, E. E. i Goodie, A. S. (2012). Cognitive distortions as a component and treatment focus of pathological gambling: A review. *Psychology of Addictive Behaviors*, 26 (2), 298–310. <https://doi.org/10.1037/a0026422>.
- Frank, M. L., & Smith, C. (1989). Illusion of control and gambling in children. *Journal of Gambling Behavior*, 5, 127-136.
- Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *The Journal of Economic Perspectives*, 19 (4), 25-42. <https://doi.org/10.1257/089533005775196732>.
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G. M., Sučić, I. (2017). *Igranje igara na sreću u hrvatskom društvu*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlorabe droga Vlade Republike Hrvatske.
- Glimne, D. (nema datuma). *Gambling*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/gambling>
- Gong, X. i Zhu, R. (2019). Cognitive abilities, non-cognitive skills, and gambling behaviors. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 165, 51–69. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2019.06.016>.
- Gorjanac, V. (2012). *Povezanost lokusa kontrole i načina suočavanja sa stresom kod nezaposlenih osoba*. [Neobjavljeni diplomski rad.] Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku.
- Griffiths, M. (1993). Tolerance in gambling: An objective measure using the psychophysiological analysis of Male Fruit Machine Gamblers. *Addictive Behaviors*, 18 (3), 365–372. [https://doi.org/10.1016/0306-4603\(93\)90038-b](https://doi.org/10.1016/0306-4603(93)90038-b).
- Holtgraves, T. (2008). Evaluating the Problem Gambling Severity Index. *Journal of Gambling Studies*, 25 (1), 105–120. <https://doi.org/10.1007/s10899-008-9107-7>.
- Holtgraves, T. (2009). Gambling, gambling activities, and problem gambling. *Psychology of Addictive Behaviors*, 23 (2), 295–302. <https://doi.org/10.1037/a0014181>.
- Hong, Y.-Y. i Chiu, C.-Y. (2010). Sex, locus of Control, and Illusion of Control in Hong Kong as Correlates of Gambling Involvement. *The Journal of Social Psychology*, 128 (5), 667-673. <https://doi.org/10.1080/00224545.1988.9922920>.
- IPSOS (2021). *Klađenje*. [Neobjavljeno istraživanje.] Interno istraživanje zatraženo od strane Superbeta Hrvatska.

- Ivančić, A. (2021). *Odnos nekih kognitivnih pristranosti s kognitivnim stilovima i kognitivnom reflektivnošću*. [Neobjavljeni diplomski rad.] Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.
- Jacobs, D. F. (1986). A general theory of addictions: A new theoretical model. *Journal of Gambling Behavior*, 2 (1), 15–31. <https://doi.org/10.1007/BF01019931>.
- Ladouceur, R. (2004). Gambling: The hidden addiction. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 49 (8), 501–503. <https://doi.org/10.1177/070674370404900801>.
- Ladouceur, R., Sylvain, C., Boutin, C. i Doucet, C. (2002). *Understanding and treating the pathological gambler*. London, UK: Wiley.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lester, D. (1980). Choice of gambling activity and belief in locus of control. *Psychological Reports*, 47 (1), 22. <https://doi.org/10.2466/pr0.1980.47.1.22>.
- Levenson, H. (1981). *Differentiating among internality, powerful others, and chance*. U: H. M. Lefcourt (ur.), *Research with the locus of control construct*. 15-63. New York: Academic Press.
- Lightsey Jr, O. R. i Hulsey, C. D. (2002). Impulsivity, coping, stress, and problem gambling among university students. *Journal of Counseling Psychology*, 49 (2), 202. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.49.2.202>.
- Matheny, K. B., Aycok, D. W., Pugh, J. L., Curlette, W. L. i Silva Cannella, K. A. (1986). Stress coping: A qualitative and quantitative synthesis with implications for treatment. *The Counseling Psychologist*, 14 (4), 499–549. <https://doi.org/10.1177/0011000086144001>.
- McCormick, R. A. (1994). The importance of coping skill enhancement in the treatment of the pathological gambler. *Journal of Gambling Studies*, 10 (1), 77–86. <https://doi.org/10.1007/bf02109780>.
- Milas, G. i Mesić, A. (2015). *Relativni udio kognitivnih čimbenika i osobina ličnosti u objašnjavanju praznovjerja*. [Neobjavljeni diplomski rad.] Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Mirjanić, L. i Milas, G. (2011). Uloga samopoštovanja u održavanju subjektivne dobrobiti u primjeni strategija suočavanja sa stresom. *Društvena istraživanja Zagreb*, 3 (113), 711-727. <https://doi.org/10.5559/di.20.3.06>.

- Moore, S. M. i Ohtsuka, K. (1999). Beliefs about control over gambling among young people, and their relation to problem gambling. *Psychology of Addictive Behaviors*, 13 (4), 339–347. <https://doi.org/10.1037/0893-164x.13.4.339>.
- Norris, P., Pacini, R. i Epstein, S. (1998). *The rational-experiential inventory, short form*. Unpublished inventory, Amherst, MA: University of Massachusetts.
- Paivio, A. (1971). *Imagery and verbal processes*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Parker, J. i Endler, N. (1996). *Coping and defense: A historical overview*. U: M. Zeidner, i N. S. Endler (ur.), *Handbook of coping* (3–23). New York: Wiley.
- Peroš, D. (2019). *Obilježja kockanja mladića grada Zadra – učestalost kockanja, zastupljenost problema i povezanost s problematičnom uporabom interneta*. [Neobjavljeni diplomski rad.] Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Ricijaš N., Dodig D., Huić A. i Kranželić V. (2011). *Navike i obilježja kockanja adolescenata u urbanim sredinama – izvještaj o rezultatima istraživanja*. Sveučilište u Zagrebu: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A., Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj – učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24 (2), 24-47. <https://doi.org/10.31299/ksi.24.2.2>.
- Rotter, J. (1966). Generalized expectancies for internal versus External Control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80 (1), 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>.
- Sharpe, L. i Tarrier, N. (1993). Towards a cognitive-behavioral theory of problem gambling. *British Journal of Psychiatry*, 162, 407–412. <https://doi.org/10.1192/bjp.162.3.407>.
- Skinner, B. F. (1953). *Science and human behavior*. Macmillan. <https://doi.org/10.1002/sce.37303805120>.
- Stojnić, D., Ricijaš, N. i Zoričić, Z. (2018). Cognitive Distortions of Patients in the Gambling Addicts' Club - Differences with Regard to Age and Length of Treatment. *Psychiatria Danubina*, 3 (31), 316-324. <https://doi.org/10.24869/psyd.2019.316>.

- Taber, J. I., McCormick, R. A. i Ramirez, L. F. (1987). The prevalence and impact of major life stressors among pathological gamblers. *International Journal of the Addictions*, 22 (1), 71–79. <https://doi.org/10.3109/10826088709027414>.
- Tavares, H., Zilberman, M. L., Hodgins, D. C. i el-Guebaly, N. (2005). Comparison of craving between pathological gamblers and alcoholics. *Alcohol Clin. Exp. Res.* 29, 1427–1431. <https://doi.org/10.1097/01.alc.0000175071.22872.98>.
- Toneatto, T., Blitz-Miller, T., Calderwood, K., Dragonetti, R. i Tsanos, A. (1997). Cognitive Distorsions in Heavy Gambling: Brief Report. *Journal of Gambling Studies*, 13 (3), 253-266. <https://doi.org/10.1023/a:1024983300428>.
- Wills, T.A. i Shiffman, S. (1985). *Coping and substance use: A conceptual framework*. U: S. Shiffman i T.A. Wills (ur.), Coping and substance use (str. 3-24). Academic Press.
- Witkin, H. A., Lewis, H. B., Hertzman, M., Machover, K., Bretnall, P. M., Wapner, S. (1954). *Personality through perception: An experimental and clinical study*. New York: Harper & Brothers.
- Witkin, H. A., Moore, C. A., Goodenough, D. R., Cox, P. W. (1977). Field dependent and field independent cognitive styles and their educational implications. *Review of Educational Research*, 47 (1), 1–64. <https://doi.org/10.3102/00346543047001001>.
- Wray, I. i Dickerson, M.G. (1981). Cessation of high frequency gambling and 'withdrawal' symptoms. *Addiction*, 76 (4), 401–405. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1981.tb03238.x>.
- Zakon o igrama na sreću (2009). Narodne novine, 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14.
- Zulić, M. (2019). *Odnos reflektivnog kognitivnog stila, religioznosti i nekih društvenih pitanja*. [Neobjavljeni diplomski rad.] Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

Prilog A: Faktorska struktura Skale *internalnosti, utjecaja moćnih drugih i slučaja*

(*N* = 420)

	Vanjski LK	Unutarnji LK
Hoću li uspjeti ili ne ovisi o tome imam li sreće da se nađem na pravom mjestu u pravo vrijeme.	0,626	0,035
Kako bih dobio/la ono što želim, moram udovoljavati ljudima koji su iznad mene.	0,576	-0,014
Moj život je uglavnom kontroliran od strane drugih moćnih ljudi.	0,566	-0,188
Kada dobijem ono što želim, to je najčešće zato što imam sreće.	0,529	-0,182
Kada bi moćni ljudi odlučili da me ne vole, vjerojatno ne bih stekao/la mnogo prijatelja.	0,502	-0,211
Osjećam da o svemu što se događa u mom životu u velikoj mjeri odlučuju moćni ljudi.	0,495	-0,142
Kako bi moji planovi funkcionirali, pobrinem se da oni odgovaraju željama ljudi koji su iznad mene.	0,473	-0,040
Nije uvijek pametno planirati daleko unaprijed jer mnoge stvari ovise o dobroj ili lošoj sreći.	0,471	-0,068
Iako možda imam sposobnost, neće mi biti dana odgovornost za vođenje neke aktivnosti ne obratim li se ljudima na položaju.	0,448	-0,023
Često nema previše mogućnosti zaštititi moje osobne interese od nesreće.	0,423	-0,102
Moj život je u velikoj mjeri kontroliran slučajnim događajima.	0,420	-0,080
Uglavnom je stvar sudbine hoću li imati puno ili malo prijatelja.	0,375	-0,219
Ljudi poput mene imaju jako malo šanse zaštititi vlastite interese kada se nađu u konfliktu s onima koji vrše velik pritisak.	0,348	-0,207
Hoću li doživjeti automobilsku nesreću ili ne najviše ovisi o sreći.	0,335	-0,085
Često sam uvidio/jela da se dogodi ono što se mora dogoditi.	0,323	0,044
Hoću li doživjeti automobilsku nesreću ili ne najviše ovisi o drugim vozačima.	0,269	0,157
Mogu vrlo lako pretpostaviti što će mi se dogoditi u životu.	0,243	0,084
Moj život je određen mojim postupcima.	-0,062	0,625
Kada dobijem što želim, to je obično zato što sam se potrudio/la.	0,025	0,546
Uglavnom sam u mogućnosti zaštititi vlastite interese.	-0,090	0,542
Hoću li postati vođa ili ne najviše ovisi o mojim sposobnostima.	-0,126	0,324
Kada napravim planove, gotovo sam siguran/na da će sve ići kao što sam zamislio/la.	-0,107	0,235
Koliko prijatelja imam, ovisi o tome koliko sam dobra osoba.	0,076	0,158
Hoću li doživjeti automobilsku nesreću ili ne, najviše ovisi o tome koliko sam dobar vozač/ica.	-0,027	0,126

Prilog B: Matrica korelacija između kladenja na sportske događaje i prediktora korištenih u regresijskoj analizi (N = 280)

Kladenje na sportske događaje	Kladenje na sp. dog.	Dob	Mjesto prebiv.	Stručna sprema	REI FI	REI NFC	ELoC	COPE emoc.	COPE probl.	COPE izbjeg.	Iluzija kontr.	PN PV
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Dob	-0,014	1										
Mjesto prebivališta	0,123**	0,227**	1									
Stručna sprema	-0,083	0,179**	0,151**	1								
Vjerovanje u intuiciju	0,049	-0,033	0,005	0,016	1							
Potreba za kognicijom	-0,077	0,024	0,098	0,070	0,113*	1						
Vanjski lok. kontrole	0,026	0,126*	-0,021	-0,048	-0,033	-0,174**	1					
Suoč. usmj. na emocije	-0,056	0,06	0,056	-0,027	0,021	0,047	0,132*	1				
Suoč. usmj. na problem	-0,190**	0,037	0,082	0,136*	0,065	0,176**	-0,083	0,272**	1			
Suoč. usmj. na izbjegav.	0,054	-0,143**	-0,043	-0,122*	-0,149**	-0,285**	0,262**	0,030	-0,132*	1		
Iluzija kontrole	0,245**	-0,046	0,131*	-0,002	-0,039	0,003	0,167**	-0,003	0,025	0,103	1	
PNPV	0,157**	-0,015	0,033	-0,009	-0,038	-0,223**	0,337**	0,081	-0,064	0,379**	0,456**	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

Prilog C: Instrumenti korišteni u istraživanju

UPITNIK UČESTALOSTI KOCKANJA (Dodig i Ricijaš, 2011)

Niže su navedene neke igre na sreću, odnosno proizvodi za kockanje i klađenje. Molimo Vas da označite koliko često ste u posljednjih 12 mjeseci igrali navedene igre.

	NIKADA	1X mjesečno ili manje od toga	Otprilike 2-3x mjesečno	Otprilike 1x tjedno	Par puta tjedno	(Gotovo) Svakodnevno
1. Lutrijske igre (Lotto 6/45, EuroJackpot, Bingo i sl.)						
2. Jednokratne srećke / strugalice						
3. Sportsko klađenje						
4. Igre na automatima (npr. voćke i slično)						
5. Rulet (elektronski ili u casinu)						
6. Kartaške igre (poker, blackjack i slično)						

Molimo Vas da označite jeste li ikada igrali navedene igre online (preko interneta, aplikacije i sl.)?

	NE	DA
1. Lutrijske igre (Lotto 6/45, EuroJackpot, Bingo i sl.)		
2. Jednokratne srećke / strugalice		
3. Sportsko klađenje		
4. Igre na automatima (npr. voćke i slično)		
5. Rulet (elektronski ili u casinu)		
6. Kartaške igre (poker, blackjack i slično)		

Koliko se puta u posljednjih 12 mjeseci kockanjem/klađenjem osvojili veliki iznos novca?

1	2	3	4
Nikada	jednom	nekoliko puta	puno puta

S koliko ste godina prvi put kockanjem/klađenjem osvojili veliki iznos novca?

_____ god.

Imate li TRENUTNO financijske dugove uzrokovane kockanjem?

1. Ne
2. Da

Problem Gambling Severity Indeks – PGSI (Ferris i Wynne, 2001)

Slijede pitanja o navikama kockanja. Molimo Vas da odgovarate iskreno i za period od zadnjih 12 mjeseci.

1	Jeste li kockali/kladili se s iznosom većim od onoga kojeg ste si mogli priuštiti da izgubite?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
2	Jeste li imali potrebu kockati sa sve većim iznosima novca kako biste osjetili isti osjećaj uzbuđenja?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
3	Kada ste kockali, jeste li se vraćali drugi dan kako biste vratili izgubljen novac?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
4	Jeste li posudili novac ili prodali nešto kako biste osigurali novac za klađenje?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
5	Jeste li osjećali da možda imate problem s kockanjem?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
6	Je li vam kockanje uzrokovalo zdravstvene probleme, uključujući stres i anksioznost?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
7	Jesu li ljudi kritizirali vaše kockanje i govorili vam da imate problem (neovisno o tome mislite li vi da je to istina)	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
8	Je li kockanje vama ili vašem kućanstvu uzrokovalo financijske probleme?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek
9	Jeste li ikada osjećali krivnju zbog načina na koji kockate ili onoga što se dogodi kada kockate?	Nikada	Ponekad	Većinu vremena	Gotovo uvijek

Multidimenzionalna skala lokusa kontrole (Levenson, 1973)

Molimo Vas da za svaku tvrdnju označite u kojoj mjeri se s njom slažete. Pritom koristite skalu od 1 do 5 pri čemu 1 znači „Uopće se ne slažem“, a 5 znači „Slažem se u potpunosti“. Uz svaku tvrdnju označite samo jedan broj. U ovom upitniku nema točnih ili netočnih odgovora, niti boljih ili lošijih odgovora. Molimo Vas da iskreno odgovorite na sve tvrdnje. Hvala!

1	Hoću li postati vođa ili ne najviše ovisi o mojim sposobnostima.	1	2	3	4	5
2	Moj život je u velikoj mjeri kontroliran slučajnim događajima.	1	2	3	4	5
3	Osjećam da o svemu što se događa u mom životu u velikoj mjeri odlučuju moćni ljudi.	1	2	3	4	5
4	Hoću li doživjeti automobilsku nesreću ili ne, najviše ovisi o tome koliko sam dobar vozač/ica.	1	2	3	4	5
5	Kada napravim planove, gotovo sam siguran/na da će sve ići kao što sam zamislio/la.	1	2	3	4	5
6	Često nema previše mogućnosti zaštititi moje osobne interese od nesreće.	1	2	3	4	5
7	Kada dobijem ono što želim, to je najčešće zato što imam sreće.	1	2	3	4	5
8	Iako možda imam sposobnost, neće mi biti dana odgovornost za vođenje neke aktivnosti ne obratim li se ljudima na položaju.	1	2	3	4	5
9	Koliko prijatelja imam, ovisi o tome koliko sam dobra osoba.	1	2	3	4	5
10	Često sam uvidio/jela da se dogodi ono što se mora dogoditi.	1	2	3	4	5
11	Moj život je uglavnom kontroliran od strane drugih moćnih ljudi.	1	2	3	4	5
12	Hoću li doživjeti automobilsku nesreću ili ne najviše ovisi o sreći.	1	2	3	4	5
13	Ljudi poput mene imaju jako malo šanse zaštititi vlastite interese kada se nađu u konfliktu s onima koji vrše velik pritisak.	1	2	3	4	5

14	Nije uvijek pametno planirati daleko unaprijed jer mnoge stvari ovise o dobroj ili lošoj sreći.	1	2	3	4	5
15	Kako bih dobio/la ono što želim, moram udovoljavati ljudima koji su iznad mene.	1	2	3	4	5
16	Hoću li uspjeti ili ne ovisi o tome imam li sreće da se nađem na pravom mjestu u pravo vrijeme.	1	2	3	4	5
17	Kada bi moćni ljudi odlučili da me ne vole, vjerojatno ne bih stekao/la mnogo prijatelja.	1	2	3	4	5
18	Mogu vrlo lako pretpostaviti što će mi se dogoditi u životu.	1	2	3	4	5
19	Uglavnom sam u mogućnosti zaštititi vlastite interese.	1	2	3	4	5
20	Hoću li doživjeti automobilsku nesreću ili na najviše ovisi o drugim vozačima.	1	2	3	4	5
21	Kada dobijem što želim, to je obično zato što sam se potrudio/la.	1	2	3	4	5
22	Kako bi moji planovi funkcionirali, pobrinem se da oni odgovaraju željama ljudi koji su iznad mene.	1	2	3	4	5
23	Moj život je određen mojim postupcima.	1	2	3	4	5
24	Uglavnom je stvar sudbine hoću li imati puno ili malo prijatelja.	1	2	3	4	5

Upitnik racionalnog i intuitivnog mišljenja – REI-10

(Norris, Pacini i Epstein, 1998; Milas i Mesić, 2015)

Sljedeći set pitanja tiče se Vašeg načina razmišljanja. Označite u kojoj su mjeri sljedeće tvrdnje istinite za vas. 1 = nimalo istinito za mene, 5 = u potpunosti istinito za mene.

1	Ne volim kad moram previše razmišljati.	1	2	3	4	5
2	Nastojim izbjeći situacije koje zahtijevaju duboko razmišljanje o nečemu.	1	2	3	4	5
3	Više volim raditi nešto što predstavlja izazov mojim misaonim sposobnostima nego nešto što zahtjeva malo razmišljanja.	1	2	3	4	5
4	Složeni problemi draži su mi od jednostavnih.	1	2	3	4	5
5	Jako i dugotrajno razmišljanje o nečemu ne predstavlja mi veliko zadovoljstvo.	1	2	3	4	5
6	Vjerujem svojim prvotnim osjećajima o ljudima.	1	2	3	4	5
7	Vjerujem da se mogu pouzdati u vlastite predosjećaje.	1	2	3	4	5
8	Moji prvi utisci o ljudima gotovo uvijek su ispravni.	1	2	3	4	5
9	Kad se radi o povjerenju u ljude, uglavnom se mogu osloniti na svoju intuiciju.	1	2	3	4	5
10	Uglavnom mogu osjetiti kada je netko u pravu ili u krivu, čak i ako ne mogu objasniti kako to znam.	1	2	3	4	5

Upitnik kognitivnih distorzija (Stojnić, Ricijaš i Zoričić, 2018)

Slijede neka pitanja o kockanju gdje svatko može imati svoje mišljenje. Zaokruživanjem odgovora od 1 do 5 interesira nas Vaše mišljenje o ovim tvrdnjama. Nema točnih i netočnih odgovora. Brojevi imaju sljedeće značenje:

- 1 – uopće se ne slažem
- 2 – uglavnom se ne slažem
- 3 – niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 – uglavnom se slažem
- 5 – u potpunosti se slažem

1	Neke aktivnosti (npr. rituali isl.) povećavaju vjerojatnost dobitka pri kockanju.	1	2	3	4	5
2	Dugoročno gledajući, kockanjem se više dobiva, nego gubi.	1	2	3	4	5
3	Ukoliko netko ima uspjeha u kockanju, to je dokaz da posjeduje znanja i vještine potrebne za kockanje.	1	2	3	4	5
4	Ukoliko osoba u kockanju ima seriju dobitaka, vrlo je vjerojatno da će se dobiti i nastaviti.	1	2	3	4	5
5	Osoba može osjetiti kada će imati sreće u kockanju.	1	2	3	4	5
6	Sretni predmeti (npr. nošenje određenog komada odjeće, privjeska isl.) povećavaju vjerojatnost dobitka pri kockanju.	1	2	3	4	5
7	Šanse za osvojiti veliku količinu novca kockanjem su poprilično velike.	1	2	3	4	5
8	Vještine određuju koliko će kockar biti uspješan.	1	2	3	4	5
9	Ako osoba duže vrijeme gubi u kockanju, veća je vjerojatnost da će uskoro početi dobivati.	1	2	3	4	5
10	Veća je vjerojatnost da će osoba pobijediti u kockanju ako koristi svoje sretno brojeve.	1	2	3	4	5
11	Za zaraditi novac kockanjem potrebno je imati dobar sistem igre.	1	2	3	4	5
12	Dobitak u kockanju ne ovisi samo o sreći.	1	2	3	4	5
13	Iako osoba u kockanju ima seriju gubitaka, osvojiti će natrag svoj novac ako dovoljno dugo igra.	1	2	3	4	5

Brief COPE (Hudek-Knežević i Kardum, 1993)

Živimo u vremenu koje obiluje zbivanjima koja se odražavaju i u našem svakodnevnom životu. Ne samo tragični događaji, sve i svakodnevne situacije: žurba, želja da udovoljimo i sebi i drugima, trzavice u odnosima s ljudima – dovode do stresa – neugodnog doživljaja koji može štetno djelovati na naše tjelesno i psihičko zdravlje. Ljudi se razlikuju po načinima kojima se suočavaju s takvim situacijama.

Zanima nas što ljudi obično čine kada se suočavaju sa stresnim situacijama u svakodnevnom životu. Stoga vas molimo da razmislite o neugodnim situacijama kroz koje svakodnevno prolazite i o Vašim najčešćim reakcijama na takve situacije. Na svaku tvrdnju odgovorite tako da zaokružite jedan od pet ponuđenih odgovora. Molimo Vas da odaberete onaj odgovor koji je za Vas najtočniji i koji najblje opisuje vaše ponašanje u stresnim životnim situacijama. Pri tome brojevi znače sljedeće:

0 - NIKADA se tako ne ponašam

1 - RIJETKO se tako ponašam

2 - PONEKAD se tako ponašam

3 - ČESTO se tako ponašam

4 - GOTOVO UVIJEK se tako ponašam

1	Razmišljam kako na najbolji način riješiti taj problem.	0	1	2	3	4
2	Tu situaciju pokušavam riješiti na razne načine.	0	1	2	3	4
3	Učim iz tog iskustva.	0	1	2	3	4
4	Ne reagiram prebrzo, da problem još više ne otežam.	0	1	2	3	4
5	Učim živjeti s tim problemom.	0	1	2	3	4
6	Ostavljam po strani sve druge aktivnosti i usmjeravam se na rješavanje tog problema.	0	1	2	3	4
7	Tražim od nekog suosjećanje i razumijevanje.	0	1	2	3	4
8	Razgovaram s nekim kako bih se bolje snašao u toj situaciji.	0	1	2	3	4
9	Otvoreno iskazujem svoje osjećaje.	0	1	2	3	4
10	Jednostavno odustajem od pokušaja da ostvarim svoj cilj.	0	1	2	3	4
11	Ponašam se kao da se to nije dogodilo.	0	1	2	3	4
12	Pokušavam se opustiti pa popijem piće ili neku tabletu za smirenje.	0	1	2	3	4
13	Radim sve samo da ne razmišljam o tom problemu.	0	1	2	3	4
14	Šalim se na račun toga.	0	1	2	3	4
15	Nadam se Božjoj pomoći.	0	1	2	3	4